

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

”ANNETAAN LAPSELLE ÄÄRIVIIVAT”

Lasta kuntouttavat elementit Mainiemen päihdekuntoutumiskeskuksen perhekeskus Mainingissa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveystieteiden
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Sari Seppänen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

SEPPÄNEN, SARI

”Annetaan lapselle ääriviivat”

Lasta kuntouttavat elementit Mainiemen
päihdekuntoutumiskeskukseen perhekes-
kus Mainingissa

Sosionomi AMK, Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 49 si-
vua, 9 liitesivua

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, jonka tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa lapsen kuntoutumisesta perhekuntoutuksessa. Opinnäytetyön toimeksiantaja on laituskuntoutusta tuottanut Mainiemen päihdekuntoutumiskeskus. Mainiemen päihdekuntoutumiskeskus on päättänyt toimintansa 31.10.2014.

Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa lasta kuntouttavat elementit perhekuntoutuksessa sekä rakentaa lapsen kuntoutumisen kuvaus. Opinnäytetyön aihe lasta kuntouttavista elementeistä perhekuntoutuksessa nousi esiin Mainiemen päihdekuntoutumiskeskukseen perhekeskus Mainingin asiakkaiden toimesta. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Haastateltavina oli kolme perhekeskus Mainingissa työskennellyttä lastenhoitajaa. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysimenetelmällä.

Opinnäytetyön tulosten perusteella Mainiemen päihdekuntoutumiskeskukseen yhteisökuntoutuksen malli on yksi lasta kuntouttavista elementeistä. Yhteisökuntoutuksen lisäksi yksilöllisyyden huomioiminen, kuuleminen, palautteen antaminen, turvallisuus, kokemusten prosessointi, perheen kuntoutuminen sekä itsetunnon ja minäkuvan vahvistaminen ovat lasta kuntouttavia elementtejä päihdekuntoutuksessa. Tulokset ovat soveltaen hyödynnettävissä myös muihin päihdekuntoutuspaikkoihin.

Jatkotutkimusaiheina voisi olla lasta kuntouttavien elementtien tutkiminen kuntoutuvaa lasta tai hänen perhettään haastatellen sekä työntekijän roolin pohtiminen osana lasta kuntouttavaa toimintaa.

Asiasanat: päihdeongelmat, päihdeongelma perheessä, perhekuntoutus, lapsi

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

SEPPÄNEN SARI

“Let’s give the frames to a child”
Children rehabilitative elements in
Mainiemi substance abuse rehabilitation
center

Bachelor’s Thesis in Social pedagogy for work with children and young people,
49 pages, 9 pages of appendices

Spring 2015

ABSTRACT

This Bachelor’s thesis is a qualitative research and its purpose is to create a new information about children rehabilitation in the family intoxicant rehabilitation center. The commissioner of the thesis is Mainiemi rehabilitation center and its department of rehabilitation. Mainiemi rehabilitation center discontinued its activities in 31.10. 2014.

The aim of the Bachelor’s thesis is to map out which elements are rehabilitative to a child in family rehabilitation and to create a description of the child’s rehabilitation. The thesis topic has risen from a family rehabilitation center Maininki’s clients. Research data was collected with a theme interview. The persons I interviewed were three nannies who worked in Maininki family rehabilitation center. The research data was analysed with a content analysis method.

Based on the results of the thesis it can be said that the community rehabilitation model is one of the elements which rehabilitate children in Mainiemi rehabilitation center. In addition to community rehabilitation model observing individuality, hearing, giving feedback, safety, processing experiences, the whole family rehabilitation and the strengthening of self-esteem and self-image are also elements that rehabilitate children in intoxicant rehabilitation. The results can also be applied to other rehabilitation centers.

A follow-up research topic could be researching child rehabilitative elements with interviewing children themselves or their families and reflecting the role of the employees as part of the child rehabilitative activities.

Key words: substance abuse problems, family, family rehabilitation, child

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOIMEKSIANTAJA	3
2.1	Mainiemen päihdekuntoutumiskeskus	3
2.2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja keskeiset kysymykset	4
2.3	Opinnäytetyön aikataulu	5
3	TIEDONHAKU JA AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	7
3.1	Tiedonhaku	7
3.2	Perhepolku-projekti	9
3.3	Julkaistut opinnäytetyöt	9
4	PÄIHTEIDENKÄYTTÖ SUOMALAISESSA KULTTUURISSA	11
4.1	Päihteet	11
4.2	Päihdeongelma	12
5	LAPSI JA VANHEMPIEN PÄIHDEONGELMA	13
5.1	Lapsen tarpeet	13
5.2	Päihdeongelmainen perhe	14
5.3	Lapsi päihdeongelmaisessa perheessä	15
5.4	Perhekuntoutus	17
6	TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT	19
6.1	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	19
6.2	Aineiston järjestäminen ja analyysi	21
7	TULOKSET	24
7.1	Kuuleminen	24
7.2	Yhteisökuntoutus	25
7.3	Turvallisuus	25
7.4	Yksilöllisyyden huomioiminen	26
7.5	Perheen kuntoutuminen	26
7.6	Itsetunnon ja minäkuvan vahvistaminen	27
7.7	Kokemusten prosessoiminen	28
7.8	Palautteen antaminen	29
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	30
8.1	Lapsen kuntoutumisen kuvaus yksilöllisyys huomioiden	30

8.2	Lapsen kuntoutuminen johdonmukaisena kuvauksena	32
8.3	Lapsi osana yhteisöä	37
9	POHDINTA	39
9.1	Luotettavuus	39
9.2	Eettiset kysymykset	40
9.3	Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset	41
9.4	Oma oppiminen	41
	LÄHTEET	43
	LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Useimpien ihmisten elämässä perheen perustaminen ja lapsen saaminen on merkittävä asia. Vaikka lapsi olisikin odotettu ja suunniteltu, ei kaikki aina mene toivotulla tavalla. Vanhemman tulisi huolehtia lapsensa tarpeisiin vastaamisesta, mutta kaikissa perheissä näin ei tapahdu. Esimerkiksi vanhempien päihteidenkäyttö heikentää vuorovaikutusta perheissä, eikä päihtynyt vanhempi kykene olemaan lapselleen läsnä oleva aikuinen. Päihteet ja päihdeongelmat ovatkin yksi merkittävimmistä lasten huostaanottojen syistä. Vuonna 2011 hoitojaksoja päihdehuollon laitoksissa oli liki 20 000. (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 9, 12; Holmila, Raitasalo, Autti-Rämö & Notkola 2013, 45; Päihdetilastollinen vuosikirja 2012, 2012, 138.)

Warpeniuksen ja Tigerstedtin (2013, 11) mukaan päihdeongelmien haittavaikutukset muita kuin päihteitä käyttäviä henkilöitä kohtaan alkaa herättää kiinnostusta. Käsitteenä ”haitat muille” kielii näkökulmien laajenevan päihdeongelmaisista heidän läheisiinsä ja samalla sosiaalisten seurausten tarkastelu nostaa päätään (Warpenius & Tigerstedt 2013, 14). Warpeniuksen ja Tigerstedtin tulkinnoista on pääteltävissä, että tietoisuutta haitallisen päihteidenkäytön vaikutuksista kanssaihmisille pyritään levittämään. Ehkä samalla saadaan muutettua päihdeongelmaisiin vanhempiin kohdistuvaa negatiivisuutta (Hyytinen 2008, 89) auttamiseksi ja vaietuista asioista pystytään tulevaisuudessa puhumaan myös julkisesti.

Opinnäytetyöni ”Annetaan lapselle ääriviivat” Lasta kuntouttavat elementit Mainiemen päihdekuntoutumiskeskuksen perhekeskus Mainingissa on laadullinen opinnäytetyö, jonka tavoitteena on rakentaa perhekuntoutuksessa olevan lapsen kuntoutumisen kuvaus. Toive aiheesta on noussut Mainiemen laitospäihdehuollon tarjonnan päihdekuntoutumiskeskuksen perhekeskölle Mainingin asiakkailta. Opinnäytetyöni tuo uutta näkökulmaa päihdekuntoutuksen tarkasteluun ja on hyödyllinen niin perhekuntoutusta tarjoaville päihdekuntoutuspaikoille, kuin niiden asiakasperheillekin. Aihe on tärkeä, sillä vaikka Mainiemi on sulkenut ovensa 31.10.2014, päihdekuntoutumista tarvitsevia perheitä on edelleen.

Asiakaslähtöiseen aiheeseen tarttumisen lisäksi tavoitteenani on lisätä omaa päihdetyön osaamistani sekä kartuttaa varhaiskasvatustaitojani edelleen lapsia vahvasti

koskettavan aiheen myötä. Kiinnostus aiheeseen kasvoi ja lähdin pohtimaan sopivaa aineistonkeruumenetelmää. Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui teema-haastattelu ja haastateltaviksi kolme perhekeskus Mainingissa työskennellyttä lastenhoitajaa. Opinnäytetyöni nimi muodostui ensimmäisen haastattelun pohjalta.

Ja se ylipäättänsä että heidän kanssaan oli joka päivä joku aikuinen, joka oikeesti niinku keskusteli heidän kaa ja kuunteli heitä. Mitä sä haluaisit tehdä? Mitä sä ajattelet jostain asiasta? Ai, sä et pidä tosta. Minkä takii? Ahaa okei. Niinku siis tällast, et on ihan niinku aikuine, joka on kiinnostunu hänestä - antaa lapselle itselle ääriviivat.

Ääriviivojen antaminen lapselle kuvaa hyvin päihdeperheessä elävän lapsen kasvua huomaamattomasta ja näkymättömästä lapsesta ehjäksi ja ikätasonsa mukaisesti toimivaksi. Hyytinen (2007, 109) kertoo lapsen kuntoutumisen kulkevan epäselvien kokemusten käsittelemisestä keskusteluiden ja kysymysten kautta asioiden jäsentelyyn ja lopulta niistä kiinni saamiseen. Siitä ääriviivoissa on kyse - ääriviiva on rajaviiva, profiili (Kotimaisten kielten keskus 2014), jonka kautta lapsi saa muotonsa, minuutensa.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOIMEKSIANTAJA

Opinnäytetyöni lähtökohtana on halu selvittää, mitkä elementit kuntouttavat lasta päihdekuntoutuksessa. Mainiemen laitospäihdekuntoutusta tarjonneen päihdekuntoutumiskeskuksen perhekeskus Mainingin asiakasperheet ovat nostaneet aihepiiriin esille ja ajatus opinnäytetyöstä tuntui mielekkäältä sen asiakaslähtöisyyden vuoksi. Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan asiakkaiden tarpeiden kuulemista ja niihin vastaamista (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 18).

Ympäristönä Mainiemi on ollut minulle esillä erilaisissa yhteyksissä opintojeni aikana. Keväällä 2012 osana Projektityön ja projektiosaamisen opintojaksoa pääsin tutustumaan Mainiemeen ja sen asiakkaisiin järjestämämme Mainiemen tulotilannetta kehittävän toimintapäivän myötä. Olen myös ollut osallisena Välittäjä 2013 -hankkeen kehittämissyöryhmässä opiskelijajäsenenä. Välittäjä 2013 -hanke oli jatkoa Välittäjä 2011 -hankkeelle ollen väli-Suomen alueella toteutettava mielenterveys- ja päihdetyön kehittämishanke (Välittäjä 2013, 2015), jonka avulla myös Mainiemen toimintaa kehitettiin edelleen.

2.1 Mainiemen päihdekuntoutumiskeskus

Mainiemen päihdekuntoutumiskeskuksen historia laitospäihdekuntoutusta tarjoavana erityispalveluyksikkönä on pitkä. Mainiemen palvelut toivat apua sekä päihde- että elämänhallintaongelmista kärsiville. Mainiemen pyrkimyksenä olikin tuottaa korkeatasoista avo- ja laitospäihdekuntoutusta. Asiakaskunta käsitti niin miehet, naiset kuin perheetkin. (Mainiemi 2009.)

Perhekeskus Mainingin tavoitteena oli tarjota päihdekuntoutusta perheille, jolloin kuntoutumassa oli lasten lisäksi joko molemmat tai toinen vanhemmista. Perhekeskus Mainingin tarjoama kuntoutus aloitettiin tutustumis- ja suunnittelupalaverilla, jossa sovittiin perheiden tavoitteista ja laadittiin henkilökohtainen kuntoutumissuunnitelmansa. Läheis- ja viranomaisverkostot nostettiin tärkeään asemaan kuntoutumisen aikana. Lasten perspektiivi ja vanhemmuuden tukeminen pyrittiin ottamaan huomioon jo kuntoutusta suunniteltaessa, sillä lapset olivat kiinteästi

mukana yhteisön toiminnassa vanhempiensa sekä muun yhteisön kanssa. (Mainiemi 2014.)

Keskeistä Mainiemen toiminnassa oli yhteisökuntoutuksen malli, jossa pyrittiin demokraattisuuteen ja tasavertaisuuteen sekä yhteiseen vastuunkantoon ja avoimeen vuorovaikutukseen. Mainiemen asiakkaat sitoutuivat yhdessä käytäntöihin ja tavoitteisiin sekä tukivat toisiaan kuntoutumisen aikana. (Mainiemi 2015.) Mainiemen päihdekuntoutumiskeskus päätti toimintansa 31.10.2014 kuntayhtymän hallituksen päätettyä kuntoutustoiminnan lakkauttamisesta.

Tutkimuksen kohderyhmäksi valikoitui vs. kuntayhtymän johtajan Pia Piispasen ehdotuksesta kolme Mainingissa työskennellyttä lastenhoitajaa. Haastateltavien suostumus vahvistettiin sähköpostitse ja heille järjestettiin ryhmähaastattelu 30.1.2015 (Liite1) ja sittemmin puhelinhaastattelut 11.2.2015.

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja keskeiset kysymykset

Tutkimuksessani keskeistä on lapsen kuntoutuminen päihdekuntoutuksessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa lapsen kuntoutumisesta perhekuntoutuksessa. Tavoitteena on kartoittaa lasta kuntouttavat elementit päihdekuntoutuksessa ja rakentaa niiden avulla lapsen kuntoutumisen kuvaus.

Lähdettäessä muodostamaan tutkimuskysymystä on syytä pysähtyä miettimään sen muotoa. Uutta ilmiötä tutkittaessa käytetään kysymyksiä, jotka antavat vastauksen ilmiöön vaikuttavista muuttujista. (Kananen 2014, 38.) Opinnäytetyöni keskeisin kysymys on ”mitkä ovat lasta kuntouttavat elementit päihdekuntoutuksessa”. Tutkimuskysymykseni (Liite2) avulla tavoitteenani on rakentaa kuvaus lapsen kuntoutumisesta päihdekuntoutuksessa.

Omat tavoitteeni opinnäytetyössäni liittyvät vahvasti oman osaamisen lisäämiseen päihdetyön sekä varhaiskasvatustietojen ja -taitojen kartuttamisen myötä. Varhaiskasvatusosaamistani lisääviä seikkoja opinnäytetyössäni ovat lapsen tarpeiden ja kehityksen käsitteleminen, lasta kuntouttavien elementtien kartoittaminen sekä lapsen suhde omaan perheeseensä. Lisäksi tavoitteeni on tuottaa uutta ja hyödynnettävissä olevaa tietoa päihdekuntoutukseen sekä päihdeperheille.

2.3 Opinnäytetyön aikataulu

Opinnäytetyöni suunnittelu on alkanut elokuussa 2013 yhteydenotolla Mainiemeen. Marraskuussa 2013 kirjoitettiin yhteistyösopimus Mainiemen kanssa ja suunnittelutyö materiaalinhakuineen lähti liikkeelle. Opinnäytetyöprosessi käynnistettiin joulukuussa 2013.

Suunnitelmaseminaari oli tarkoitus pitää keväällä 2014, mutta seminaaripäivä viivästyi saman vuoden lokakuuhun. Perhekeskus Mainingissa vierailin kesäkuussa 2014 tutustuen työntekijöihin ja asiakkaisiin. Tutkimuslupa haettiin marraskuussa 2014.

Mainiemi kohtasi muutoksia kuntayhtymän hallituksen päätettyä kuntoutumistoinnin päättymisestä Mainiemessä 31.10.2014 (Mainiemi 2015). Alkuperäinen suunnitelmani opinnäytetyön toteuttamisesta lapsia havainnoimalla muuttui lastenhoitajana työskennelleiden henkilöiden haastatteluksi. Haastattelut toteutettiin tammi-helmikuussa 2015. Ryhmähaastattelu järjestettiin 30. tammikuuta 2015, jolloin ryhmähaastattelutilanne muuttui yksilöhaastatteluksi kahden haastateltavan estyttyä osallistumasta. Loput kaksi haastattelua järjestettiin puhelimitse 11. helmikuuta 2015.

Aineiston keruun jälkeen aineistoa litteroitiin ja analysoitiin helmi-maalikuussa 2015. Maaliskuun aikana kirjoitin opinnäytetyön raportin ja huhtikuun 16. 2015 opinnäytetyöni julkaistaan.

Kuukausi	Tehtävä
Elokuu 2013	Yhteys Mainiemeen
Marraskuu 2013	Yhteistyösopimuksen kirjoittaminen
Joulukuu 2013	Opinnäytetyöprosessin käynnistäminen
Tammikuu- toukokuu 2014	Aiheen rajaus ja täsmentäminen Lähdemateriaalien haku Aineistoon tutustuminen
Kesäkuu- syyskuu 2014	Vierailu perhekeskus Mainingissa Lähdemateriaalien haku Aineistoon perehtyminen Opinnäytetyösuunnitelman kirjoittaminen
Lokakuu 2014	Suunnitelmaseminaari
Marraskuu 2014	Tutkimusluvan hakeminen
Tammikuu- helmikuu 2015	Haastattelut Aineiston litterointi ja analysointi
Maaliskuu 2015	Raportin kirjoittaminen
Huhtikuu 2015	Opinnäytetyön julkaiseminen

KUVIO 1. Opinnäytetyön aikataulu

Pitkälle aikavälille sijoittunut aikataulutusta on antanut tilaa niin työstämiselle, pohdinnalle, kuin muutoksillekin. Muutokset organisaatiossa ja aikatauluissa ovat tuoneet minulle vahvistusta opinnäytetyöni merkityksestä muuttuvassa maailmassa.

3 TIEDONHAKU JA AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Opinnäytetyössäni keskeistä on päihdetyö lasten ja lapsiperheiden kanssa. Päihdeongelma, päihdeperheet sekä perhekuntoutus Mainiemessä ovat niin ikään tutkimukseni keskiössä. Vaikka opinnäytetyöni aihe onkin keskeinen nyky-yhteiskunnassa, on tekemäni aineistonhaun perusteella lasten kuntoutumista päihdeongelmien parissa kamppailevissa perheissä tutkittu varsin vähän. Aineiston haussa hyödynsin esimerkiksi A-klinikkasäätiön (2014) sekä Ensi- ja turvakotien liiton (2014) julkaisuja.

3.1 Tiedonhaku

Tiedonhaun tein kotimaisten kirjastojen Melinda-tietokannasta 22.7.2014. Hakutermeinä käytin sanoja laps? AND perh? AND päihd?. Melinda haun tutkimusten mukaanottokriteereinä olivat tutkimusten suomen- tai englanninkielisyys sekä tutkimuksen aiheen liitos päihdetyöhön lasten tai perheiden kanssa. Lisäksi aineiston mukaanoton vaatimuksena oli vähintään pro gradu –tutkimukset sekä aineiston julkaiseminen vuonna 2005 tai myöhemmin. Poissulkevana kriteerinä oli tutkimuksen vastaamattomuus omaan aiheeseeni. Haku antoi 217 tulosta, joista valittuja lähteitä oli yksi. Melinda-tietokannan kautta löytyi lisäksi aineistoa, joka oli löytynyt myös manuaalisen haun avulla.

Toinen aineistonhaku Melindaan tehtiin 19.3.2015 hakusanoilla perhekunt?, päihd? AND kunt? AND laps?. Valitut aineistot olivat samoja, kuin manuaalisella haulla löytyneet, Remsun (2012) toimittamaa teosta lukuun ottamatta.

Artikkelitietokannan (ARTO) tiedonhaun tein 18.3.2015 käyttämällä tietokantaa hakusanoilla perhekunt?, famil? AND rehab?, päihdekunt?, substanc? AND abus? sekä laps? AND päihd? AND perh?. Haun rajaus käsitti suomen- ja englanninkieliset aineistot. Hylkäsin aineistot mikäli ne eivät liittyneet päihdetyöhön lasten tai perheiden kanssa tai niiden julkaisuajankohta oli vuosi 2004 tai aiempi. Artikkelitietokannasta ei löytynyt hakukriteereitani täyttäviä tiedonlähteitä. Lisäksi tiedonhaun on tehty google scholarin avulla.

Haun ajan-kohta	Tietokanta	Hakutermit	Haun tulos / Valittu määrä	Valitut tiedon lähteet
22.7. 2014	Me-linda	laps? AND perh? AND päihd?	217 / 1	Warpenius, K., Tigerstedt, C. & Holmila, M. 2013. Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Opinnäytetyöni kannalta keskeistä on alkoholinkäytön sosiaaliset häiritsevät vaikutukset sekä vaikutus lähipiiriin.
18.3. 2015	ARTO	perhekunt?	35 / 0	Tiedonhaun kriteerit eivät toteutuneet.
18.3. 2015	ARTO	famil? AND rehab?	3 / 0	Tiedonhaun kriteerit eivät toteutuneet.
18.3. 2015	ARTO	päihdekunt?	32 / 0	Tiedonhaun kriteerit eivät toteutuneet.
18.3. 2015	ARTO	substanc? AND abus?	11 / 0	Tiedonhaun kriteerit eivät toteutuneet.
18.3. 2015	ARTO	laps? AND päihd? AND perh?	1 / 0	Tiedonhaun kriteerit eivät toteutuneet.
19.3. 2015	Me-linda	perhekunt?	136 / 1	Remso, N. (toim.). 2012. Ennakointidialogit perhekuntoutuksessa I osa. Asiakkaiden kokemuksia Tulevaisuuden muistelu- ja seurantapalaverista. Opinnäytetyöni kannalta keskeistä on lapsen kytkeytyminen lähipiiriinsä ihmisiin.
19.3. 2015	Me-linda	päihd? AND kunt? AND laps?	70 / 1	Perälä, M., Kanste, O., Halme, N., Pitkänen, T., Kuussaari, K., Partanen, A. & Nykänen, S. (toim.). 2014. Vanhempi päihdepalveluissa: tuki, osallisuus ja yhteistyö. Opinnäytetyöni kannalta keskeistä on vanhempien päihdeongelmat ja niiden vaikutus lapseen.

KUVIO 2. Tiedonhaun kuvaus

Tietokantahakujen lisäksi hain tietoa manuaalisesti Riihimäen ja Hyvinkään kirjastoista sekä hyödynsin seutulainausta. Manuaalisen haun, Melindan, A-klinikkasäätiön (2014) sekä Ensi- ja turvakotien liiton (2014) kautta löytämieni aineistojen näkökulmat perheiden kanssa tehtävästä päihdetyöstä ovat lähes poikkeuksetta äidin tai vanhempien. Perhekuntoutuksen aineistojen pohjana on päihdekuntoutuksen sijaan usein lastensuojelun näkökulma.

Vilkkari (2005, 21) mukaan uuden tuottaminen, tutkimuksen hyödyllisyys sekä riittävät perusteet julkiselle keskustelulle ovat tieteellisen tutkimuksen edellytyksiä. Tutkimusaiheen merkittävyyttä lisää sen nouseminen asiakaslähtöisesti, jolloin tutkimustulokset ovat merkittäviä myös päihdeongelmista toipuville perheille. Sin (2014, 84) tuo omassa tutkimuksessaan Päihdekuntoutusta lapsiperheille ”Muutos on ihan oikeesti mahdollista” esille perhekuntoutuksesta asiakkaiden kokemana olevan vasta vähän tutkittua tietoa.

3.2 Perhepolku-projekti

Miia Ala-Rautalahti yhdessä Perhepolku-projektin kanssa on koonnut kirjan päihdeongelmaisten perheiden lapsista sekä heidän auttamisestaan. Jyväskylän Katulähetys ry:n Perhepolku-projekti on vuosina 2007–2009 toiminut päihdeongelmaisten perheiden lasten kanssa tehtävää työtä kehittänyt RAY:n tukema projekti. Projektin tavoitteena oli kehittää perhetyön muotoja ja välineitä päihdeperheiden lasten kanssa työskentelyyn. (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 4–5, 66.)

Ala-Rautalahden ja Perhepolku-projektin (2009, 9–19) mukaan lapsi tarvitsee elämänsä kiintymyssuhteen, hoivaa, turvallisuutta, tunteiden jakamista ja säätelyä, oppimista, leikkiä sekä sääntöjä ja rajoja. Tässä opinnäytetyössä saaduissa tutkimustuloksissa viitataan Ala-Rautalahden ja Perhepolku-projektin kokoamaan materiaaliin selvitetessä lasta kuntouttavia elementtejä päihdekuntoutuksessa.

3.3 Julkaistut opinnäytetyöt

Theseuksen opinnäytetyöhaun kautta etsittynä omaa aiheitani vastaavia opinnäytetöitä ei löytynyt. Samaan aihepiiriin viittaavia aiheita oli kuitenkin useita (Liite3),

esimerkiksi Levosen ja Nummelan (2012) opinnäytetyö Ylisukupolvinen päihdeongelma: Päihdeperheessä kasvaneiden kokemuksia. Levosen ja Nummelan opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä kokemuksia ylisukupolvisesta päihdeongelmasta. Peltomaan ja Sinkkosen (2012) opinnäytetyö Autetaanko vain päihderiippuvaista? Lapsi päihdevanhemman varjossa puolestaan kuvaa lapsen ja vanhemman suhteen tukemista työntekijän näkökulmasta. Koskensalon (2010) opinnäytetyö Oivalluksia vanhemmuudesta päihdekuntoutuksessa – Asiakkaiden kokemuksia vanhemmuuden tuesta Kankaanpään A-kodilla kartoittaa asiakkaiden näkemyksiä vanhemmuuden tukemisesta Kankaanpään A-kodin perhekuntoutuksessa.

Löytämieni opinnäytetöiden tutkimukset viittaavat esimerkiksi vanhemmuuden tukemiseen tai päihdeongelman vaikutuksiin lasta kohtaan. Sen sijaan lapsen näkökulmaa perhekuntoutuksessa olevista lasta kuntouttavista elementeistä käsitteleviä opinnäytetöitä ei löytynyt.

4 PÄIHTEIDENKÄYTTÖ SUOMALAISESSA KULTTUURISSA

Runsa alkoholin käyttö on perinteisesti liitetty Suomalaiseen kulttuuriin. Suomalaiset käyttävätkin runsaasti alkoholia, sillä 100-prosenttiseksi alkoholiksi muutettuna kokonaiskulutus esimerkiksi vuonna 2008 oli 8,5 litraa jokaista suomalaista kohden (Österberg & Mäkelä 2006). Määrä on suuri, erityisesti kun ottaa huomioon, että liki puolet koko maailman väestöstä ei ole koskaan käyttänyt alkoholia (Päihdetilastollinen vuosikirja 2014, 2014, 27). Siten voidaan olettaa vallitsevan kulttuurimme olevan alkoholimyönteinen.

Huumeiden väärinkäyttö ja niiden myötä leviävät haitat ovat kasvussa, vaikka huumausainerikkomuksiin on aina suhtauduttu vakavasti (Jääskeläinen & Hakkarainen 2013, 188). Vuoden 2010 tutkimusten mukaan 17 prosenttia suomalaisista 15–69-vuotiasta on käyttänyt huumeita vähintään kerran elämässään (Päihdetilastollinen vuosikirja 2014, 201, 29). Holmberg (2010, 17) toteaa, että päihteiden käytön nykytilanteesta ovat huolissaan niin päättäjät, kuin väestökin.

4.1 Päihteet

Päihdetilastollinen vuosikirja 2014 (2014, 191) luokittelee päihteiksi alkoholin, korvikkeet, erilaiset liuottimet, lääkeaineet sekä huumausaineet. Alkoholi on eniten käytetty laillinen päihdeaine ja sen suurkuluttajia Suomessa on arviolta 300 000-600 000 (Holmberg 2010, 19–20). Alkoholijuoma on yli 2,8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävä juoma. Alkoholin kokonaiskulutus vuonna 2013 oli 52,6 miljoona litraa, mikä on 11,6 jokaista yli 15-vuotiasta kohden. (Päihdetilastollinen vuosikirja 2014, 2014, 21, 191.) Naisten viikoittaisen alkoholinkäytön riskiraja on 12 alkoholiannosta ja miesten 24 (Mäkelä & Mustonen 2010, 197).

Huume on yleiskäsite, joka kattaa huumausaineet sekä päihtymistarkoitukseen käytettävät hermostoon vaikuttavat lääkkeet (Päihdetilastollinen vuosikirja 2014, 2014, 192). Huumetilanne Suomessa 2008 -raportin mukaan Suomen huumausainemarkkinoilla esiintyy pääosin kannabista, amfetamiinia, ekstaasia sekä buprenofiinia ja bentsodiatsepiineja (Fröjd, Kaltiala-Heino, Ranta, von der Pahlen & Marttunen 2009, 18). Esimerkiksi kannabista on kokeillut 13 prosenttia naisista ja 20 prosenttia miehistä (Päihdetilastollinen vuosikirja 2014, 2014, 30).

4.2 Päihdeongelma

Päihteiden väärinkäyttö jaetaan kolmeen osa-alueeseen: kokeiluvaihe, vapaa-ajanviettovaihe sekä ongelmavaihe. Kokeiluvaiheessa päihteisiin tutustutaan, vapaa-ajanviettovaiheessa niitä käytetään mielihyvää tuottamaan ja ongelmavaiheessa käytön kontrolloiminen hankaloituu tai muuttuu mahdottomaksi. (Holmberg 2003, 10.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL 2009, 11) mukaan voidaan puhua alkoholin liikakäytöstä, mikäli siihen liittyy jokin riski tai haitta. Haitat voivat olla joko itseen kohdistuvia sosiaalisia tai terveydellisiä haittoja tai toisaalta lähiympäristöön ja yhteiskunnan toimivuuteen heijastuvia (Karlsson & Österberg 2010, 20). Ongelmakäytön seurauksina tulevat liitännäisongelmat voivat olla esimerkiksi terveyden tai mielenterveyden ongelmia tai sosiaalisia ongelmia (Österberg 2005). Ongelmien kirjo on yhtä laaja, kuin käyttäjienkin. Todennäköistä on, ettei 10 prosenttia eniten ja samalla puolet kaikesta alkoholista juovasta väestöstä selviä alkoholin käytöstään ongelmitta (Mäkelä & Mustonen 2010, 196).

Vanhempien tulisi olla vastuullisia alkoholinkäyttäjiä, sillä alkoholia runsaasti käyttävien vanhempien lapset ovat alttiita alkoholin varhaiselle käytölle. Lisäksi he muuttavat aiemmin pois kotoa ja kouluttavat itseään vähemmän. (Pulkkinen 2003, 1801–1802.)

5 LAPSI JA VANHEMPIEN PÄIHDEONGELMA

Lapsuus ja lapsen näkökulma ovat 2000-luvulle siirryttäessä tulleet näkyvämmäksi, kuin ennen (Mikkola & Nivalainen 2009, 9). Unicefin lasten oikeuksien sopimus (Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991, 7) määrittelee lapsen alle 18-vuotiaaksi. Puhuttaessa lapsesta miellämme hänet iästä riippumatta ihmisen jälkeläiseksi – usein täysi-ikäistyneistäkin puhutaan lapsina. Tässä tutkimuksessa lapsella tarkoitetaan lasten oikeuksien sopimuksen mukaisesti alle 18-vuotiaita.

Opinnäytetyössäni käytetty tietoperusta rakentuu päihdeongelmista perheessä kärsivien lasten, heidän perheidensä sekä perhekuntoutuksen ympärille. Aihepiirin laajuuden vuoksi fokukseni on rajattu lapsen näkökulmaan. Lapsen näkökulman löytymistä tukee varhaiskasvatuksen pedagogiikan nostaminen esille tutkimuksen tuloksia tulkittaessa, sillä esimerkiksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005, 7) antavat valtakunnalliset ohjeet lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävälle varhaiskasvatukselle.

5.1 Lapsen tarpeet

Mikkola ja Nivalainen (2010, 10) tuovat teoksessaan Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen esille valtakunnallisten ohjeiden noudattamisen olevan kuntien ja päiväkotien vastuulla. Noudattaakseen valtakunnallisia ohjeita varhaiskasvattajat tarvitsevat työhönsä vanhempien antamaa tietoa lapsistaan (Mikkola & Nivalainen 2010, 12), jolloin vanhemmat saavat suuren vastuun toimia tiedonvälittäjinä omasta lapsestaan. Tiedon välittäminen edellyttää, että vanhemmat ovat itse tietoisia lapsensa kasvusta ja kehityksestä sekä kykenevät vastaamaan tämän perustarpeista. Mitä sitten ovat ne lapsen perustarpeet, joihin vanhempien tulee voida vastata?

Lapsilla on runsaasti tarpeita (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 9), joita voidaan tarkastella esimerkiksi erilaisten teorioiden valossa. Maslown tarvehierarkia on teoria, jonka mukaan ihmisen perustarpeet voidaan kuvata viisitasoisena pyramidina, jossa alemmat tarpeet tulee tyydyttää ennen ylempien tavoittelamista. Alimmalla tasolla ovat fysiologiset perustarpeet, seuraavalla ovat turvallisuuden tarpeet ja niitä seuraavat yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet. Kaksi

ylintä tasoa käsittävät arvonnannon tarpeet sekä itsensä toteuttamisen tarpeet. (Maslow 1943, Gleitmanin, Reisbergin & Grossin 2007, 581–582 mukaan.)

Ala-Rautalahti ja Perhepolku-projekti (2009, 9) kuvaavat lapsen tarvitsemia peruselementtejä Robert Emden (1989) kartoituksen mukaisesti. Emden näkemys lapsen kasvun edellytyksistä voidaan jakaa seitsemään osa-alueeseen: kiintymyksen antaminen ja saaminen, suojeleminen, tarpeisiin vastaaminen, tunteiden jakaminen ja sääteily, opettaminen, leikki sekä säännöt ja kontrolli.

Sekä Maslown että Emden teoriat kuulostavat loogisilta lapsen kasvua ajatellen. Aikuisten tulisikin oppia pysähtymään lapsen luokse ja kuunnella tämän ajatuksia ja toiveita (Kronqvist 2012, 19). Vaikka perustarpeet Maslown ja Emden luettelemina kuulostavat perustavanlaatuisilta ja tärkeiltä, on päihdeongelmaisilla vanhemmilla vaikeuksia vastata niihin. Lasta laiminlyödään ja kaltoin kohdellaan ilman, että kyseessä on esimerkiksi pahoinpitely tai hyväksikäyttö. Lapsen laiminlyönti eli tarpeisiin vastaamattomuus liittyykin tiiviisti vanhempien päihdeongelmiin, sillä päihdeongelmien ongelmaikäyttö heikentää vanhemman kykyä huomioida lastaan hänen tarvitsemallaan tavalla. (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 9.)

Perustarpeisiin vastaaminen lisää lapsen tunnetta hänen arvokkuudestaan ja tärkeydestään. Arvottomuuden tunne heikentää lapsen itsetuntoa ja lisää välinpitämättömyyttä. Lapsi myös häpeää päihtynyttä vanhempansa, eikä voi tällöin luottaa vanhempansa suojelevan häntä vaaroilta. Koti voi muuttua pelottavaksi paikaksi, jossa tapahtuvat asiat eivät ole hallinnassa. (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 15, 20, 29, 33.) Päihdeongelmaisten vanhempien elämäntapa valtaa myös lapsen arjen (Heino 2013, 47), eikä lapselle jää riittävästi tilaa esimerkiksi leikille, joka auttaisi lasta kehittymään eteenpäin (Helenius & Korhonen 2012, 76).

5.2 Päihdeongelmainen perhe

Lapsiperhe on perhe, johon kuuluu ainakin yksi alle 18-vuotias lapsi (Suomen virallinen tilasto 2015). Päihdeongelmainen perhe puolestaan on perhe, jonka van-

hemmalla tai vanhemmilla on päihdeongelma. Jopa 100 000 lasta Suomessa joutuu kohtaamaan liiallista alkoholinkäyttöä perheessään ja joka viidennessä perheessä alkoholia juodaan tilastollisesti liikaa (Raitasalo 2010, 167).

Perinteisesti on ajateltu, että päihteiden ongelmakäyttäjä perheessä on isä. Kuitenkin Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (Päihdetilastollinen vuosikirja 2012, 2012, 138–139) mukaan päihdehuollon laitoksissa hoidetuista asiakkaista vuonna 2011 noin joka neljäs ja päihdehuollon huumeasiakkaista joka kolmas oli nainen. Päihderiippuvaisten äitien määrä on lisääntynyt tultaessa 1990-luvulta 2000-luvulle naisten lisääntyneen alkoholinkäytön sekä huumeiden käytön leviämisen vuoksi (Holmila ym. 2013, 45). Päihdeongelmaa ei siten voida pitää vain miesten ongelmana, vaan se koskettaa laajalti myös naisia ja perheenäitejä.

Tiina Törmän (2011, 76) väitöskirja *Juovasta äidistä raittiiksi äidiksi – alkoholismista toipumisen prosessi äitien kertomana* tuo esille sen, etteivät äidit edes käsitä juovansa liikaa. Kuitenkin Holmilan ym. (2013, 39–40) aineiston mukaan päihdeongelmaisten äitien määrä on tuplaantunut vuodesta 1991 vuoteen 2002 mennessä.

Nätkinin (2006, 27) mukaan mielikuva alkoholia väärinkäyttävistä äideistä muuttuu jatkuvasti, eikä se nykyisellään mukaile perinteistä mielikuvaa päihdeäidistä. Päihdeongelmien kanssa kamppaileminen on kuluttavaa ja raskasta, eikä tulevaisuuden näkeminen ole aina esteetöntä tai edes mahdollista. Päihdeongelmaisilla vanhemmilla on myös riski kärsiä yksinäisyydestä ja eristäytyä yhteiskunnasta (Nätkin 2006, 42). Päihdeongelmien vaikutukset perheeseen ja perhesuhteisiin eivät siis ole yksiselitteisiä.

5.3 Lapsi päihdeongelmaisessa perheessä

Lapsen kasvuun ja kehitykseen kuuluu niin fyysinen, kuin psyykkinen kasvu. 3-4-vuotiaan lapsen elämäntapahtumia kartoittava muisti alkaa kehittyä ja lapsi kykenee tulkitsemaan paitsi omia myös toisen tuntemuksia ja ajatuksia. (Kronqvist 2012, 16.) Vuoden 2009 Lasinen lapsuus väestökyselyssä tulee esille lasten kokemukset ongelmallisesta päihteidenkäytöstä lapsuudenkodissa. Liki kolme neljästä lapsesta koki perheriidat ja eripuraisuuden haitaksi tai ongelmaksi kotonaan ja yli

puolet häpesi vanhempiaan ja koki kotonaan turvattomuutta. Noin joka viides kärsi unen puutteesta ja noin joka kymmenes koki perheväkivaltaa. (Roine & Ilva 2010, 35.)

Päihteiden käytön muuttuessa ongelmalliseksi myös lasten elinympäristö muuttuu, eikä vanhempi aina kykene tarjoamaan lapsen kasvun ja kehityksen vaatimaa luotettavuutta ja läsnäoloa. Usein vanhempi on joko poissaoleva ja ennakoimattomasti toimiva tai ei ole lainkaan läsnä. (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 10.) Vaikka lapsi koetaankin usein ymmärtämättömäksi, huomaa hän jo pienenä paljon lähiympäristönsä tapahtumista (Itäpuisto 2009, 29).

Piironen-Malmin ja Strömbergin (2008, 44) mukaan jo alle kolmivuotiaan lapsen kielellinen vuorovaikutus muuttuu lähemmäs aikuismaista. Tuolloin aikuisen tulisi kiinnittää erityistä huomiota lapsen kieleen ja vuorovaikutukseen, sillä Nurmen, Ahosen, Lyytisen, Lyytisen, Pulkkisen ja Ruoppilan (2014, 29) mukaan lapsen oppimiseen vaikuttaa esimerkiksi jäljitteleminen. Lapsi saakin omalle toiminnalleen mallin häntä ympäröiviltä aikuisilta. Jos kotona käyttäytymisen malli on salaileva ja pyrkimyksenä on välitön mielihyvän haku, myös lapsi alkaa toimia samalla tavalla. (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 16–17.) Lapsi tiedostaa vanhempiansa ongelmallisen päihteidenkäytön, vaikka vanhempi kokisikin salaavansa sen parhaalla mahdollisella tavalla. Lapsen kysyessä vanhemman päihdeongelmasta kieltäminen ja salailu pahenevat entisestään (Itäpuisto 2008, 27–31).

Entä kun äiti ei olekaan läsnä? Tai on läsnä, muttei kuule tai ymmärrä. Pieni lapsi ei kykene selviytymään pitkiä aikoja yksin ja ilman aikuisen hoivaa ja huomiota (Mikkola & Nivalainen 2009, 16). Lapsen elämässä tärkeimmät tarpeet ovat nähdä ja kuulla tuleminen, rakastettuna oleminen sekä arvostus ja hyväksyntä (Söderholm 2004, 60). Päihdeongelmaisen lapsiperheen lapset elävät usein erilaisessa todellisuudessa, kuin muut ikäisensä lapset. Päihdeongelmaisen vanhemman ja lasten välillä voi olla syvä kuilu, sillä lapsi kokee vanhempansa päihteidenkäytön eri tavalla kuin vanhempi itse. (Itäpuisto 2008, 29.)

Usein perheissä, joissa päihteidenkäyttö on ongelmallista, koti on vanhempien juhlapaikka, jossa lapset yrittävät selviytyä (Holmberg 2003, 11). Itäpuiston

(2008, 73) mukaan vanhemmat myös pitävät omaa päihdekäyttäytymistään oikeutettuna, vaikka lapset kärsisivätkin juomisesta. Lapset ovat ikävistä kokemuksista huolimatta vilpittömiä vanhempiaan kohtaan. Holmbergin (2003, 13) sanoin

-- lapsi on vanhempansa uskollinen ja lojaali säälijä, suojelija ja auttaja, jopa omalla kustannuksella.

Lapsi ei itse kykene määrittelemään, millainen toiminta on hänelle parhaaksi, vaan hänen vanhempansa tekevät sen (Hyytinen 2007, 214). Päihdeongelmainen vanhempi tai vanhemmat eivät kuitenkaan aina pysty ajattelemaan lapsensa etua, sillä päihteet ohjaavat elämää omaa halua enemmän (Itäpuisto 2008, 109). Kronqvist (2012, 24) tarkastelee huonoista perheolosuhteista tulevien lasten pärjäämistä ja kasvua elämässä toteamalla puutteiden helpottuvan lapsen saadessa myönteistä kohtelua sekä kokemuksia välittämisestä. Lapsen tasapainoisen kasvun edellytys onkin suhde luotettavaan aikuiseen (Tolonen 2009, 181).

Sin (2014, 9) nostaa tutkimuksessaan esiin päihteiden käytön vuoksi kasaantuvat ongelmat sekä avun saamisen tarpeen. Lasten tarinat kuitenkin kielivät usein siitä, että apua haettaessa ammattilaiset kieltäytyvät näkemästä ongelmaa päihteiden käytössä. Vaikka perheen problematiikka tulisikin näkyväksi, ongelmat usein joko kielletään tai niiden syyksi ei tunnisteta päihteitä. (Itäpuisto 2008, 75–76.)

5.4 Perhekuntoutus

Sosiaali- ja terveydenhuolto järjestää Suomessa yleisiä terveyspalveluita, kuten perusterveydenhuoltoa sekä äitiys-, lasten- ja perheneuvolan palveluita. Päihdehuollon erityispalvelut ovat peruspalveluita täydentäviä palveluita, joiden järjestämisestä kunnat huolehtivat itse. (Holmberg 2010, 24–25.)

Päihdekuntoutus aloitetaan yleensä vieroitushoidolla, jossa pyritään auttamaan kuntoutujaa akuuteimmista sairauksista tai psykoosi- ja vieroitusoireista. Kuntoutushoito järjestetään mahdollisen vieroitushoidon jälkeen ja sen tukena käytetään usein esimerkiksi perhe- tai verkostotyöskentelyä. (Lappalainen-Lehto, Romu & Taskinen 2008, 166, 171.)

Perhekuntoutus on päihdetyön erityisosa-alue (Sin 2014, 84), joka on tarkoitettu perheille ja yksinhuoltajille eri-ikäisine lapsineen sekä odottaville äideille. Perhekuntoutuksen keskiössä on paitsi päihdeongelmasta selviäminen, myös koko perheen hyvinvoinnin turvaaminen sekä arjen selviytymistaitojen tukeminen. (A-kliinikkasäätiö 2013.)

Perhekuntoutukseen tulevien perheiden perherakenteiden kirjo on runsasta, eikä asiakkaiden perherakenne useinkaan ole perinteinen ydinperhe. Ydinperheellä tarkoitetaan perhekokonaisuutta, jonka muodostavat vanhemmat sekä omat lapset (Paajanen 2007, 35). Perälän, Kansteen, Halmeen, Pitkäsen, Kuussaaren, Partasen ja Nykäsen (2014, 60) tekemän tutkimuksen mukaan vain noin kolmannes perheistä on ydinperheitä (n=34). Ydinperheen jälkeen yleisimmät päihdepalveluiden käyttäjät olivat eronneita, jotka eivät asu lastensa kanssa tai yksinhuoltajia.

Hiltusen, Kujalan ja Mattilan (2005, 9) näkemys äidistä arjen ylläpitäjänä ja kasvatuksesta vastaavana henkilönä onkin tuttu, sillä usein äidin merkitys perheissä nostetaan isää korkeammalle. Päihdeongelma kuitenkin voi ja useimmiten viekin äidin tai vanhemman etäälle arjen peruselementeistä, eikä esimerkiksi lasten perushoito aina suju ongelmitta (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 9). Kallandin ja Pajulon (2008, 189) mukaan äitien yhdeksi tärkeimmiksi kuntoutumiskokemuksiksi nouseekin uusien taitojen, kuten vaipan vaihtamisen oppiminen, joten ainakin äidit kokevat kuntoutumisen tärkeäksi ja arkea tukevaksi. Päihdeongelmaisessa perheessä kuitenkin koko perhe tarvitsee ammatti-ihmisten apua ja ongelmien ollessa moninaisia he myös tarvitsevat ongelmiaan vastaavaa hoitoa (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 53; Holmberg 2010, 31). Päihdeongelmien hoitaminen koskettaakin koko yhteiskuntaamme ja sen vuoksi laadukkaiisiin palveluihin tulisi panostaa (Holmberg 2010, 32).

6 TUTKIMUSAINEISTO JA MENETELMÄT

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on sanoja ja lauseita käyttävää, ilmiöitä ymmärtämään pyrkivää tutkimusta. Laadullisella tutkimuksella voidaan tutkia ilmiöitä ja asioita, joista ei ole olemassa olevaa tutkimustietoa. Kiinnostuksen kohteena laadullisessa tutkimuksessa ovat tutkittavien kokemukset sekä maailmankatsomus. (Kananen 2014, 16–19.)

6.1 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Opinnäytetyöni fokuksessa on lasta kuntouttavat elementit perhekuntoutuksessa. Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, sillä se on joustava menetelmä, jonka avulla voidaan hankkia syventävää tietoa tutkittavasta aiheesta sekä selvittää jo saatuja vastauksia (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34–35). Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta rajataan teema-alueita (Vilka 2005, 101), joiden avulla haastattelu tehdään. Haastateltavien kokemukset tulevat esiin puheen muodossa. Teemahaastattelua aineiston keruutapana puoltaa erityisesti sen haastateltavalle antama tila käsitellä arkojakin aiheita (Hirsjärvi & Hurme 2009, 35).

Tutkimuksessani hyödynnän teemahaastattelua kartoittaakseni elementit, jotka kuntouttavat lasta. Tavoitteenani teemahaastattelussa oli antaa mahdollisuus kaikille haastateltaville tuoda esille oma näkökulmansa, eikä niinkään edetä tarkkaan rakennettujen kysymyssarjojen avulla. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kolmea Mainingissa työskennellyttä lastenhoitajaa. Haastattelu järjestettiin teemahaastatteluna, kahdelle puhelimitse 11.2.2015 ja yhdelle kasvotusten 30.1.2015.

Teemahaastattelun runkoa rakentaessani kävin sähköpostitse keskustelua haastateltavien kanssa. Haastatelluilta saamieni ennakkovastausten (Liite4) perusteella teemoittelin haastattelun. Haastattelun runko muodostui seuraavanlaiseksi

1. Taustatiedot
 - Nimi
 - Ikä
2. Yhteisökuntoutuksen malli
 - Miten yhteisökuntoutus näkyi perhekeskus Mainingin toiminnassa?

- Kuinka paljon ja millä tavoin lapset saivat vaikuttaa perheyhteisön toimintaan ja sen suunnitteluun?
 - Miksi lapsien ei suositella osallistuvan vanhempien kuntoutusryhmiin?
 - Mitä lapset tekivät vanhempien kuntoutusryhmien aikana?
 - Oliko lasten kanssa vanhempien kuntoutusryhmien aikana tehtävän toiminnan tarkoitus olla lasta kuntouttavaa?
3. Ikätason huomiointi
- Miten ja mitä keinoja käyttäen lapsen ikätaso pyrittiin huomioimaan?
 - Jaettiin lapsia ryhmiin tai työskenneltiinkö lasten kanssa myös yksin?
4. Toiminta lasten kanssa
- Mitä lastenhoitajan työnkuvaan kuului?
 - Ohjasiko toimintaasi lastenhoitajana jokin viitekehys tai toimintamalli?
 - Millainen oli viikko-ohjelma?
 - Millaisia tehtäviä tai toimintaa lasten kanssa toteutettiin? Millaisia välineitä käytettiin toiminnan tukena?
5. Lasta kuntouttavat elementit
- Mitkä ovat asioita, joiden koet eniten kuntouttaneen lasta? Miksi?

Haastattelu oli ennakolta suunniteltu ja johdettu tilanne, jossa huolehdin kaikkien haastateltavien mahdollisuudesta osallistua haastatteluun. Tavoitteenani oli luoda haastattelutilanteesta luottamuksellinen, jotta haastateltavat voivat luottaa tietojen luottamukselliseen käsittelyyn (Metsämuuronen 2006, 113). Haastattelutilanteessa pidin keskustelua yllä teemoja ohjaavien alakysymysten avulla.

Haarakangas (2008, 76) muistuttaa, että turvallista keskusteluilmapiiriä rakentaessa tulee ottaa huomioon esimerkiksi aika ja keskustelupaikka. Järjestämilleni haastattelutilanteille varattiin riittävästi aikaa, jolloin kiireettömyys antoi tilaa keskustelulle. Lisäksi ryhmähaastattelu järjestettiin tilassa, jossa oli mahdollista olla kasvokkain ja ympäristö oli rauhallinen ja häiriötön.

Teemahaastattelu ja avoimet kysymykset tekevät aineiston käsittelyn työmäärästä suuren. Teemahaastatteluun vastaavien määrä on pieni tai melko pieni ja saatu tieto on usein syvää tietoa (Metsämuuronen 2006, 115). Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja videoitiin, jotta jokaisen haastateltavan ääni tuli kuuluviin sellaisenaan.

6.2 Aineiston järjestäminen ja analyysi

Haastattelumateriaali saatetaan puheesta tekstiksi litteroimalla. Kun aineisto on kerätty, se muutetaan tutkittavaan muotoon. Litterointi etenee aineiston keruun jälkeen puheen muuttamisella nauhoitteilta kirjalliseen muotoon ja sen tarkoituksena on lisätä haastattelijan ja haastateltavien vuoropuhelua. Luotettavuuden säilyttämiseksi haastateltavien puhetta ei litterointia tehtäessä saa muuttaa. (Vilkkä 2005, 115–116.)

Litterointi eli tekstin purku kirjalliseen muotoon on aikaa vievää ja vie neljästä kuuteen tuntia yhtä nauhoitettua tuntia kohden (Kananen 2014, 103). Haastatteluaineistoa kertyi kaksi tuntia ja se litteroitiin kokonaisuudessaan, jolloin litteroitua materiaalia oli noin 30 sivua.

Tarkastelin litteroitua aineistoa tutkimuskysymykseni kautta ja jäsentelin aineiston luokittelemalla sen aineistokokonaisuuksiksi. Luokitellut aineistokokonaisuudet koodattiin eli tekstiä pelkistettiin tiivistämällä ja luokittelemalla se yksityisestä yleiseen muotoon (Kananen 2014, 99–100, 103). Koodaamalla aineistosta muodostui luokkia, joiden kautta aineistoa pystyttiin jäsentämään paremmin.

Tässä opinnäytetyössä aineiston luokittelussa käytetyt ryhmät muodostuivat aineistolähtöisesti haastatteluista nousseiden aihealueiden pohjalta. Muodostuneet luokat eli kategoriat olivat seuraavat: 1) yhteisökuntoutuksen malli, 2) toiminta lasten kanssa, 3) viikko-ohjelma, 4) lapsen kuntoutuminen vanhempien kuntoutusryhmän aikana, 5) välineet toiminnan tukena, 6) lasta kuntouttavat elementit, 7) arjen tukeminen, 8) ikätason huomioiminen, 9) työntekijän viitekehys sekä 10) yhteisöllisyys ja vertaistuki.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria
”--siellä perheyksikössä niin siellä oli demokraattinen malli käytössä.”	Perheyksikössä demokraattinen malli käytössä.	Demokraattisuus
”--et kun tehtiin päätöksiä ja suunniteltiin asioita, viikkoa, ihan pieniä asioita, mitä ostetaan kaupasta -- niin aina kuunneltiin kaikkia.”	Aina kuunneltiin kaikkia.	Kaikkien kuuleminen
”--lasten ääntä oli joskus vaikea saada kuuluville.”	Lasten ääni vaikea kuulla.	Lapsen kuuleminen
”--lapset oli sit myös mukana aina päätöksenteossa tietysti ikätason mukaan.”	Lapset mukana päätöksenteossa ikätason mukaisesti.	Lapsen kuuleminen Ikätason huomiointi
”Kyllä se autto [kuntoutumisessa]. Sen takia just et et siin tulee niitä haasteita. Et siin on pakko kohdata niit toisii ihmisii. Pakko kohdata niitä niitä vaikeita tilanteita. Siin on olemassa sillai turvallinen aikuinen, joka sitä tilannetta ohjaa.”	Yhteisökuntous tuki kuntoutumista. Lisäksi turvallinen aikuinen edisti kuntoutumista.	Yhteisökuntoutus tukee kuntoutumista Turvallinen aikuinen Läsnäolo
”-- päätettiin yhdessä puhuttiin ja keskusteltiin ja mietittiin että mikä olis sopiva kohde ja missä kaikki tykkäis olla.”	Yhdessä keskusteltiin ja päätettiin asioista.	Demokraattisuus Kuuleminen
”Mietittiin yhdessä niinku kaikki.”	Yhdessä mietittiin asiat.	Demokraattisuus
”-- lapsien kanssa melkein näky ni mä ainaki - mentiin maanantaisin sillai vähän niinku et yhdessä oltais mietitty että mitä he haluais tehdä viikon aikana.”	Lapsetkin otettiin mukaan miettimään.	Lapsen kuuleminen
”-- yhdessä suunnitteltais vähän että ikätason mukaan sitten tuli vastauksia tai ei.”	Lapsen äänen kuuleminen ikätason mukaisesti.	Lapsen kuuleminen Ikätason huomioiminen
”Niin aika hyvin annoin heille vapauden että tehtäis mukavia asioita mitkä niiden mielestä olis kivoja.”	Lapsen äänen kuuleminen ja lasten mielenkiinnonkohteidensa toteuttaminen.	Lapsen kuuleminen
”No se [yhteisökuntoutuksen malli] näky sillä tavalla että tota että me tehtiin lasten kanssa yhdessä asioita. Ja myöskin perheen kanssa yhdessä asioita --.”	Perheen ja lapsen kanssa tehtiin yhdessä asioita.	Yhdessä työskenteleminen

KUVIO 3. Yhteisökuntoutuksen malli –kategoria

jatkuu

”Alkujaan niin tota mulla oli sellanen lo-make millä mä kyselin vanhemmilta et mimmonen lapsi on ja mistä asioista se tykkää -- ja tota sitten sen mukaan tehtiin niitä meidän viikkoja.”	Lapsen persoonallisuutta ja tarpeita selvitettiin kyselemällä vanhemmilta ja suunniteltiin toimintaa sen mukaan.	Yksilöllisyyden huomiointi
”-- silleen siinä mielessä tota noitten lasten ääni kuulu ja myöskin sitten noi retket mitä Mainingissa tehtiin.”	Lasta kuultiin retkiä suunniteltaessa.	Lapsen kuuleminen

KUVIO 3. Yhteisökuntoutuksen malli –kategoria

jatkoa

Aineiston luokittelua käsiteltäessä alkuperäisten ilmaisujen kautta johdettiin pelkistetyt ilmaisut ja niistä edelleen alakategoriat. Alakategoriat yhdistettiin yläkategorioiksi (Liite5), joiden kautta keskeiset tutkimustulokset tehtiin näkyviksi eli saatettiin raportoitavaan muotoon. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 144; Kananen 2014, 105–106.)

7 TULOKSET

Haastatteluin kerätystä aineistosta saatiin esille lastenhoitajien näkemyksiä lasta kuntouttavista elementeistä laituskuntoutusta tarjonneen Mainiemen päihdekuntoutumiskeskuksen perhekeskus Mainingissa. Vastauksista löytyi paljon yhtäläisyyksiä, mutta myöskin joitakin eroavaisuuksia. Samat asiat eivät esiintyneet kaikissa haastatteluissa. Vilka (2007, 81) painottaa yksittäisten tekstihavaintojen ylläpitävän tutkittavien välisiä eroavaisuuksia, vaikka tulosten kannalta aineistoista löytyisikin kokoavia tekijöitä.

Aineistosta sisällönanalyysimenetelmän avulla löytyneet tulokset ovat 1) kuuleminen, 2) yhteisökuntoutus, 3) turvallisuus, 4) yksilöllisyyden huomioiminen, 5) perheen kuntoutuminen, 6) itsetunnon ja minäkuvan vahvistaminen, 7) kokemusten prosessoiminen, ja 8) palautteen antaminen. Saamieni tulosten pohjalta rakkain lapsen kuntoutumisen kuvauksen, joka esitellään tarkemmin luvussa 7. Tutkimukseni tulokset eivät sellaisenaan ole kriittikittömästi yleistettävissä laajemmalle aineiston pienuuden vuoksi. Tulokset esitetään siinä järjestyksessä, kuin ne aineistoa analysoitaessa esiintyivät.

7.1 Kuuleminen

Mainiemen päihdekuntoutumiskeskuksen kantavana ideologiana ollut yhteisökuntoutus pohjautui demokraattisuuteen sekä kaikkien osapuolten kuulemiseen. Kaikissa haastatteluissa pohditaankin näitä aiheita.

--et kun tehtiin päätöksiä ja suunniteltiin asioita, viikkoa, ihan pieniä asioita, mitä ostetaan kaupasta tai jos pidetään grillibileet tai jotain niin aina kuunneltiin kaikkia.

Niin aika hyvin annoin heille vapauden että tehtäis mukavia asioita mitkä niiden mielestä olis kivoja.

Haastatteluiden mukaan perhekeskus Mainingin asiakasperheiden jäseniä pyrittiin kuulemaan heidän ikätasonsa mukaisesti kaikkea toimintaa suunniteltaessa. Yhdessä haastattelussa lapsen äänen kuuluminen todettiin haastavaksi

-- lasten ääntä oli joskus vaikeeta saada kuuluville, mut sitten kun sitä asiaa muistutti niin kyl lapset oli sit myös mukana aina päätöksenteossa tietysti ikätason mukaan.

7.2 Yhteisökuntoutus

Haastatteluiden perusteella yhteisökuntoutus tukee kuntoutumista. Yhteiset pelisäännöt, yhdessäolo sekä ”yhteen hiileen puhaltaminen” rakentavat yhteisöä ja auttavat selviytymään päihdeongelmasta. Kahdessa haastattelussa kolmesta yhteisöllisyys nostettiin lasta kuntouttavaksi elementiksi. Yhteisöllisyys nouseekin Mainingissa tehdyn perhekuntoutuksen perustaksi, sillä yhteisökuntoutus on ollut Mainiemen toimintaa ohjaava toiminta- ja ajattelumalli.

-- kaikki perheet totta kai mahdollisuuksien mukaan ni puhals siihen yhteen hiileen ja tsemppas toisiansa.

Kyllä se [yhteisökuntoutuksen malli] autto [kuntoutumisessa]. Sen takia just et et siin tulee niitä haasteita. Et siin on pakko kohdata niitä toisii ihmisii. Pakko kohdata niitä niitä vaikeita tilanteita. Siin on olemassa sillai turvallinen aikuinen, joka sitä tilannetta ohjaa.

Yhteisö tuo haastateltujen mukaan myös mahdollisuuden vertaistukeen, sillä yhteisö ja sen mukanaan tuoma yhdessäolo voivat olla lapselle uusi kokemus. Joillekin lapsille päihteetön arki voi olla ensimmäistä kertaa läsnä perhekuntoutuksessa.

-- ja se että jos vanhemmuus on ollu lapsen syntymästä asti sitä päihteiden täyttämää niin Mainingissa usein alotettiin ensimmäistä kertaa elämässä se normaali arki. Lasten kanssa. Millasta on hoitaa lapsii selvinpäin.

Yhdessä haastattelussa myös tuodaan ilmi, että yhteisökuntoutuksessa muiden perheiden kanssa vastuuta jakaessa ja arkea opetellessa lapset ja heidän vanhempansa näkevät erilaisia tapoja toimia arjessa.

7.3 Turvallisuus

Haastatteluissa nousee esille monia lapsen turvallisuutta tukevia seikkoja. Näkyvimpiä olivat lapsen suojeleminen, säännöllisyys ja rutiinit sekä niiden kautta muodostuva turvallisuuden tunne sekä tilanteiden selkeys ja toistuvuus.

-- ja et he vois kokeilla erilaisia asioita, missä he joutuu tavallaan riskeeraamaan sen sellasen turvallisen näkymättömyyden.

-- perusturvallisuuden tunne mikä tulee lapselle siit säännöllisyydestä.

No kyllä ne pääasiassa lähti ihan hyvin että kun he sai sen viikko-ohjelman aina maanantaina itsellensä ja ne ties et mitä on tulossa niin ne kyllä aika hyvin lähti.

Myös aikuisen avoimuus, rehellisyys sekä aikuisten antama tuki nostettiin luottamusuhteen syntyä tukeviksi seikoiksi.

7.4 Yksilöllisyyden huomioiminen

Haastatteluiden perusteella yksilöllisyyden huomioiminen on laaja käsite. Yksilöllisyyden huomioiminen kätkee aineiston analysoinnin perusteella sisäänsä ikätason ja yksityisyyden huomioinnin sekä lapsen kohtaamisen lapsena.

-- mut sitku vaan jatko sitä ilman että työnsi itsensä liian lähelle lasta -- ja sitte niinku ottaa hänet siihe mukaan. Sit kun hän pystyy.

Tottakai jokainen lapsi on ihan yksilöllinen että tota sitten haettiin erilaisia variaatioita.

Lisäksi yksilöllisyyden huomiointiin liittyy vahvasti ajan ja tilan antaminen.

-- et se oli niinku pakko jokasen lapsen kohalla miettii erikseen et mikä on hyvä juttu.

-- katottiin se minkä ikäsi lapsii ja kaikki saa jotakin elämystä. Sillä reissulla.

Haastatteluista käy ilmi, että lapsilla on omat tarpeensa ja toiveensa, jotka toiset osaavat tuoda muita lapsia paremmin ilmi. Haastateltavien mukaan aikuisten tulee olla herkkiä kuulemaan lapsen tarpeita esimerkiksi retkikohteita valittaessa, jotta jokainen saa tuotua oman mielipiteensä esille.

7.5 Perheen kuntoutuminen

Koko perheen kuntoutuminen ja tukeminen on näytellyt merkittävää roolia perhekeskus Mainingin kuntoutumistoiminnassa. Haastattelujen mukaan koko perheen kuntoutumisen kanssa vahvassa liitoksessa on perheen arjen tukeminen ja kuntoutumisjaksojen ajatuksena onkin voimavarojen kantaminen arkeen. Erityisesti perhekuntoutuksessa korostuu haastateltavien sanojen mukaan paitsi päiheteetön arki, myös arjen hallintakeinojen tukeminen. Koko perheen kuntoutuminen suhteessa lapsen kuntoutumiseen nostetaan näkyville kahdessa haastattelussa.

Ainakin siis niissä perheissä, jotka tuli intervalleille, niin kyllähän sen näki sen perheenkin muutoksen siellä kotona ollessa, että lapsi oli saanu sitä itseluottamusta itseensä sit takasin päin.

-- et se se lasten kuntoutuminen Mainingissa oli oli niinku ihan saumattomasti yhdessä sen perheen kuntoutumisen kanssa. Et monesti se arki päihdeperheessä ennen kuntoutumista on ollu niin hajanaista et unet, ruokailut, kaikki on menny ihan miten sattuu. Ja usein niinku riippuvaista siitä millases kunnossa vanhempi on.

Haastatteluissa käy lisäksi ilmi, että selvin päin arkea harjoittelevalla vanhemmalla on päihteiden kanssa taistelevaa vanhempaa paremmin resursseja kasvattaa lastaan.

-- vanhempien kanssa pystyttiin sitten keskustelea aika avoimesti niistä havainnoista ja näin.

Hyvä palaute lapsesta pyrittiin aina antamaan myös vanhemmalle.

Kaikissa haastatteluissa tuotiin esille palautteen antaminen lapsen toiminnasta myös vanhemmalle, jolloin myös vanhempi saa positiivista tai rakentavaa palautetta lapsensa toiminnasta.

7.6 Itsetunnon ja minäkuvan vahvistaminen

Haastatteluaineistoissa esiintyi paljon erilaisia kokemuksia ja näkemyksiä lapsen itsetuntoa ja minäkuvaa vahvistavista elementeistä. Itsetunto ja sen vahvistaminen ja tukeminen sekä positiivisen minäkuvan rakentaminen esiintyi kahdessa kolmesta haastattelusta.

-- he kokee itsensä ihan näkymättömäksi. Et niinku kaikki sellanen mikä vahvistaa sitä lapsen käsitystä itsestään. Miksi hän on itse tärkeä? Miksi hän on hyvä jossain? Tai missä hän on hyvä.

-- on se itsetunto ja sen kohottaminen on kyl tärkeätä.

Epämukavuusalueella toimiminen ja sen myötä positiivisten toimintakokemusten ja –mallien saaminen esiintyi yhdessä haastattelussa. Tunteiden tunnistaminen lapsen itsetuntoa ja minäkuvan rakentamista tukevana elementtinä esiintyi kaikkien haastatteluiden aineistoissa.

Just sellast et niinku minä ja perheeni. Ja opeteltiin vähä tunteiden tunnistamista ja puhuttiin lempiasioista ja mietittiin vahvuuksiamme ja sellasta.

Tunteiden tunnistamisen lisäksi itsetuntoa ja minäkuvaa rakentavina tekijöinä haastatteluissa esiintyy vastuun kantaminen omasta toiminnasta sekä ratkaisun avaimien löytyminen lapselta itseltään. Myös syy-seuraussuhteiden hahmottamista omien tekojen ja toiminnan suhteen pohdittiin yhdessä haastattelussa itsetuntoa ja minäkuvaa rakentavana elementtinä.

7.7 Kokemusten prosessoiminen

Lasta kuntouttava toiminta ja tekeminen esiintyvät kaikissa haastatteluissa. Kuntouttavalla toiminnalla ja tekemisellä Mainingin perhekuntoutuskeskuksessa voidaan haastateltujen mukaan tarkoittaa esimerkiksi päihdeongelman prosessointia leikin avulla

[Terapianukeilla leikittäessä] ja aika usein laps halus olla jompikumpi vanhemmista, mä olin yleensä se lapsinukke. Ja sitten niinku käytiin, et no mitä siellä kotona on tehty? Missä on sun huone ja mitä sä leikit? Ja millä sä leikit? Ja kävikö sun luona kavereita ja näinpoispäin. Et sillä tavalla käytiin periaatteessa sitä päihdeperheen problematiikkaa sen lapsen kanssa tota läpitten niillä terapianukeilla.

Leikki toiminnan tukena ja välineenä näyttäytyy kaikissa kolmessa haastattelussa. Samoin erilaiset työkalut ja niiden käyttö tulevat esille haastateltujen puheessa.

-- et niitten [menetelmät/välineet] kanssa käytiin aika paljon sitä päihdeongelmaa sitten läpitte.

-- ihan näillä minäkuvatehtävillä ja sitten justinsa, kun tulee niitä vaikeita tilanteita, ni antaa sille lapselle tukee, apuu, työkaluja et miten toimii.

Lapset leikki -- joko he leikki vapaata leikkii tai sit jotain ohjattuu leikkii -- ulkona tai sit siellä liikuntahallilla.

Silloin aikoinaan siinä oli myöskin toi kunnan päiväkotini niin sitten ne pääsi niittenki lasten kaa leikkii.

Leikin lisäksi keskusteleminen niin lapsen, vanhempien, kuin tuki- ja viranomaisverkostojenkin kanssa havainnollistuu kaikissa haastatteluissa. Kaikkiaan keskustelu ja keskusteleminen kohoaa yhdeksi kuntoutumisen keskeisistä osa-alueista ja se näyttäytyy yhtenä osana kaikissa tuloksissa.

7.8 Palautteen antaminen

Kaikkien haastateltavien mukaan palautteen antaminen on tärkeää.

[Positiivinen palaute] *ni se toimi motivoivana tekijänä.*

Se niinku [palaute] tavallaan ohjaa sitä lasta sellaseen oikeanlaiseen huomionhakuun tai toimintaan.

Nalle-kortit oli sellaset millä pysty antaa hyvin palautetta lapselle. Ja lapsi pysty antaa myöskin siitä siiten niinku muille palautetta.

Haastatteluiden perusteella lasta tulee kannustaa ja kehua sekä muistuttaa häntä hänen onnistumisistaan ja osaamisestaan. Yhdessä haastattelussa todettiin lasten unohtavan saavutuksensa, mikäli niitä ei hänelle muistuta. Palautetta antamalla ja lasta ohjaamalla voidaan rohkaista ja antaa lapselle uskoa itseän ja omiin suorituksiin. Palautteen antaminen ja sen merkitys lapsen kuntoutumiselle kävi ilmi kaikissa haastatteluissa.

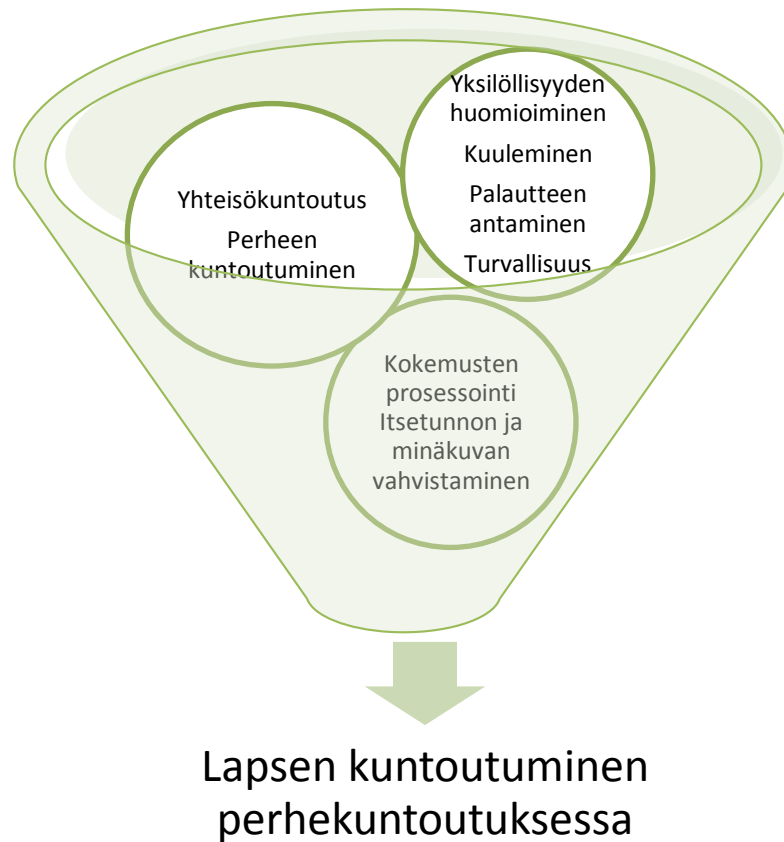
8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tavoitteena on kartoittaa lasta kuntouttavat elementit Mainiemen laituskuntoutusta tarjonneen päihdekuntoutumiskeskuksen perhekeskus Mainin-gissa ja koota niiden avulla lapsen kuntoutumisen kuvaus. Tutkimuksessani esille nousseet lasta kuntouttavat elementit perhekeskus Mainin-gissa ovat 1) kuulemi-nen, 2) yhteisökuntoutus, 3) turvallisuus, 4) yksilöllisyyden huomioiminen, 5) perheen kuntoutuminen, 6) itsetunnon ja minäkuvan vahvistaminen, 7) kokemus-ten prosessoiminen, ja 8) palautteen antaminen.

Lapsen kasvu ja kehitys on yksilöllistä, joten ei ole mahdollista antaa yhtä tyhjen-tävää toimintamallia lapsen kuntouttamiseksi kaikissa päihdekuntoutusyksiköissä. Seuraavassa rakennan kaksi erilaista tapaa kuvata lapsen kuntoutumista.

8.1 Lapsen kuntoutumisen kuvaus yksilöllisyys huomioiden

Lasta kuntouttavien elementtien löydyttyä niiden kautta muodostettavissa olevaa lapsen kuntoutumisen kuvausta on mahdollista tulkita eri tavoilla. Tulkintana ele-menttien kuvaaminen ”suppiloon putoavina” osina tai osa-alueina antaa tilaa lap-sen ja perheen yksilöllisyydelle, sillä kaikki eivät ole samanlaisia. Varhaiskasva-tussuunnitelman perusteissa (2005, 15) korostetaankin lapsen yksilöllisyyden kun-nioittamista hyvinvointia parannettaessa. Lapsi tuleeekin kohdata hänen yksilöllis-tentarpeidensa ja toiveidensa mukaisesti (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15), eikä lokeroida perusteettomasti.

KUVIO 4. Lasta kuntouttavat elementit päihdekuntoutuksessa

Kuviossa 4 lastakuntouttavat elementit on jaettu kolmeen osa-alueeseen. Yhteisökuntoutus ja perheen kuntoutuminen on vedetty yhteen. Samoin yksilöllisyyden huomioiminen, kuuleminen, palautteen antaminen sekä turvallisuus on jaoteltu samaan. Itsetunnon ja minäkuvan vahvistuminen sekä kokemusten prosessoiminen on jätetty omaksi osa-alueekseen. Jaottelu on tehty lapsen kuntoutumisen lähiympäristön ja siihen vaikuttavien ihmisten perusteella. Yhteisökuntoutuksessa sekä perheen kuntoutumisessa on vaikuttavina tekijöinä lapsen perheenjäsenet sekä muut kuntoutujat. Vertaisten kokemukset ja näkemykset voivat jäädä työntekijöiden ohjeita ja neuvoja paremmin mieleen. Parhaimmillaan yhteisöllisyys tukee paitsi raittiutta, myös arjessa jaksamista (Hiltunen, Kujala & Mattila 2005, 116).

Vanhempien kanssa on tärkeää käydä läpi lapsen kasvua ja kehitystä turvaavia seikkoja sekä keskustella avoimesti havainnoista ja lapsen kuulumisista. Kuntoutumista edistää myös lapsille suunnattujen tukimuotojen esittelemine ja niiden tärkeydestä kertominen. Lapsen kuntoutumista voidaankin tukea joko suoraan lasta tukien tai välillisesti vanhempien toimintaan vaikuttamalla (Itäpuisto 2008, 94, 109).

Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen, hänen kuulemisensa sekä palautteen antaminen ovat seikkoja, joiden toteutumisesta lapsen kanssa tekemisissä olevien aikuisten tulisi huolehtia. Perhekuntoutuksessa näiden asioiden toteutumisesta huolehtii erityisesti aluksi työntekijät, jotka luovat kuntoutumisjaksolle päivästruktuurin. Vanhemmat kantavat vastuuta lapsistaan työntekijöiden tukemana. Tavoitteena on, että vanhemmat kykenevät kuntoutumisjakson päätyttyä huolehtimaan itsenäisesti lapsensa tarpeista. Itsetunnon ja minäkuvan vahvistaminen sekä kokemusten prosessointi omana osa-alueenaan muodostavat elementit, joita lapsen tulee itse työstää kuntoutumisensa edetessä. Valmiiden vastausten antaminen ei hyödytä lasta, vaan lapsen itse tulee käsitellä ja prosessoida sekä kokemuksiaan että näkemystä itsestään.

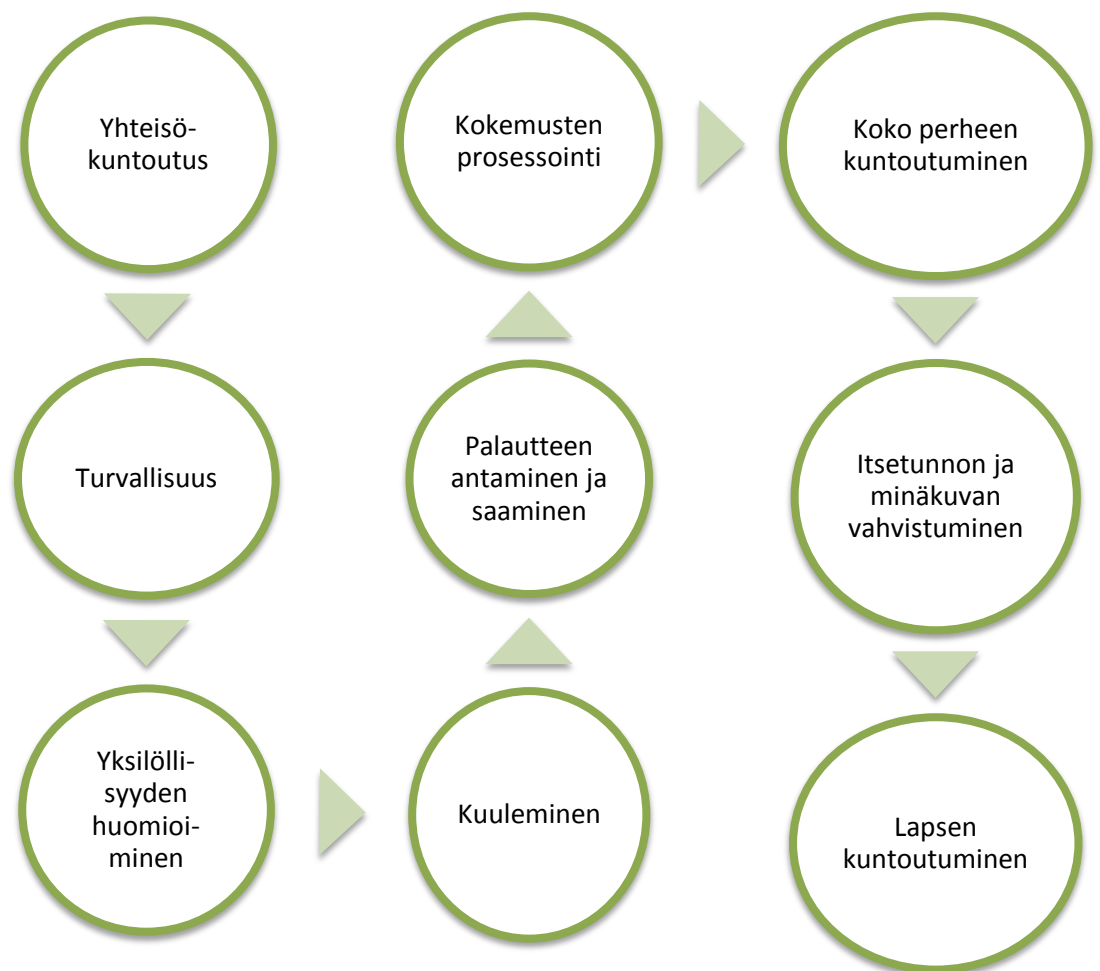
8.2 Lapsen kuntoutuminen johdonmukaisena kuvauksena

Kuvattaessa lapsen kuntoutumista johdonmukaisesti elementti kerrallaan voidaan muodostaa osa-alueista koostuva jatkumo, jossa jokainen elementti vahvistaa lapsen kuntoutumista. Opinnäytetyöni tulosten pohjalta rakentamani lapsen kuntoutumisen kuvaus on muodostettu soveltaen Maslowin tarvehierarkian pohjalta.

Lapsen fysiologiset tarpeet täyttyvät yhteisökuntoutuksessa, sillä siellä huolehditaan esimerkiksi riittävästä unesta sekä ruokailuista. Myös lapsen turvallisuuden tarpeet pyritään täyttämään esimerkiksi olemalla läsnä ja antamalla lapselle tilaa ja aikaa. Lapsi rakentaa luottamustaan työntekijöihin ja perheeseensä, jotta kuntoutuminen mahdollistuu. Perhekuntoutuksessa myös yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeet täyttyvät, sillä lasta ympäröivät hänen oman perheensä jäsenten lisäksi työntekijöinä toimivat turvalliset aikuiset sekä muut kuntoutujat. Samalla lapsi pääsee kehittämään sosiaalisia vuorovaikutustaitojaan ja arvannon tunteet voidaan täyttää sosiaalisen hyväksynnän myötä. Kuntoutuessa lapselle annetaan

tilaa tyydyttää myös itsensä toteuttamisen tarpeita. Lapsen itsetunnon ja minäkuvan vahvistaminen auttavat lasta näkemään hänen omat voimavaransa ja sen myötä lapsi voi toteuttaa omia haaveitaan ja tavoitteitaan.

Tarvehierarkiaa soveltamalla opinnäytetyöni tulokset voidaan järjestää seuraavaan muotoon: 1) yhteisökuntoutus, 2) turvallisuus, 3) yksilöllisyyden huomioiminen, 4) kuuleminen, 5) palautteen antaminen, 6) kokemusten prosessointi, 7) perheen kuntoutuminen, ja 8) itsetunnon ja minäkuvan vahvistaminen.

KUVIO 5. Lapsen kuntoutuminen päihdekuntoutuksessa

Kuviossa 5 lasta kuntouttavat elementit kuvataan johdonmukaisena jatkumona, jossa lapsen kuntoutumisen pohjana on **yhteisökuntoutus**. Yhteisökuntoutus voi

olla monelle oppimisen paikka, sillä yhteisössä noudatetaan yhteisiä pelisääntöjä ja kaikkia osapuolia kuullaan tasapuolisesti. Lapsi joutuu harjoittelemaan esimerkiksi odottamista sekä asioiden jakamista, mikä voi olla monelle lapselle aluksi haastavaa. Lapsen yksilöllisyys tulee huomioida heti perhekuntoutukseen saavuttaessa, sillä lapsesta riippuen he voivat reagoida yhteisössä toimimiseen eri tavoin. Jos lapsi tarvitsee aikaa seurata toimintaa etäältä, hänelle tulee sitä antaa. Toisaalta lapsi voi myös sopeutua tilanteeseen välittömästi ja alkaa toimia sen vaatimalla tavalla.

Yhteisökuntoutuksen myötä myös vertaistuki tulee lähelle sekä lasta että hänen perhettään. Muiden samoja asioita läpikäyvien ja samanlaisista lähtökohdista tulleiden kohtaaminen on lapsen kuntoutumisen kannalta merkityksellistä (Itäpuisto 2008, 113–114). Vaikka lapsen lähipiiriin kuuluisikin kavereita ja tuttavvia, eivät kokemukset heidän kanssaan välttämättä kohtaa ja lapsi voi tuntea jäävänsä yksin huoliensa ja kokemustensa kanssa. Vertaisten kokemukset ja näkemykset voivat jäädä työntekijöiden ohjeita ja neuvoja paremmin mieleen. Parhaimmillaan yhteisöllisyys tukee paitsi raittiutta, myös arjessa jaksamista (Hiltunen, Kujala & Mattila 2005, 116).

Yksilöllisyyden huomiointiin liittyy vahvasti ajan ja tilan antamisen lisäksi lapsen kohtaaminen lapsena sekä yksityisyyden kunnioittamisen ja ikätason huomioon ottaminen. Lapset eivät ole massaa, vaan yksilöitä. Lasten yksilöllisyyttä tulee kunnioittaa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13) ja antaa jokaisen olla ja tulla kuulluksi omana itsenään (Haarakangas 2008, 35). Lapsen kohtamista yksilönä ei tue tarpeeton luokittelu esimerkiksi päihdeongelmaisen perheen lapseksi tai erityislapseksi. Sen sijaan lapsi tulee kohdata lapsena, ei hänen kokeminaan kokemuksina tai tekeminään tekoina.

Aikuisten kanssa keskusteleminen on helposti aikuisten johtamaa, eikä välttämättä hyödytä lasta vertaistuen tavoin (Itäpuisto 2008, 114). Keskusteli lapsen kanssa kuka tahansa olennaista on lapsen **kuuleminen**. Lapselle tulee antaa tilaa kertoa toiveensa ja mielipiteensä. Kuunnellessa tulee olla avoin ja keskittyä kuuntelemaan sekä toimia vastavuoroisesti (Haarakangas 2008, 14, 21). Keskeistä ei ole, onko lapsi syönyt tai askarrellut, vaan onko hän tullut aidosti kohdatuksi. Tärkeää

on myös, että aikuinen tietää, mitä lapselle kuuluu. (Mikkola & Nivalainen 2009, 33.)

Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää **antaa palautetta** hänen toiminnastaan. Usein päihdeongelmaisissa perheissä lapset tuntuvat rasitteilta, eikä vanhempi ehkä jaksakaan palkita lasta toivotun laisesta toiminnasta. Cantellin mukaan (2010, 47) omaan osaamiseensa luottamaton lapsi ei koe pärjäävänsä vaan tarvitsee kannustusta selvitäkseen. Koulumaailmassa epäonnistumistaan pelkäävät opiskelijat pyytävät usein tovereiltaan ja opettajiltaan vahvistusta pärjäämisestään. Virheet voivat lannistaa ja aiheuttaa pettymyksiä sekä vihaa itseään kohtaan (Cantell 2010, 51). Lapsi tarvitsee paljon oman osaamisensa ja toimintansa vahvistusta, mutta myös rakentavan palautteen antaminen on tärkeää, sillä sen kautta lapsella on mahdollisuus oppia toimimaan oikein. Lapselle tulee antaa palautetta, sillä sen avulla syntyy oppimiskokemuksia (Mikkola & Nivalainen 2009, 67).

Perhekuntoutuksessa palautteen antaminen lapsen toiminnasta myös vanhemmalle on tärkeää. Päähteettömän arjen alussa vanhempi usein käy läpi syyllisyydentunteita ja saattaa kokea epäonnistumista esimerkiksi kasvatuksessa. Lapsen toiminnasta palautetta antamalla vanhemmalla on mahdollisuus huomata, että hänen lapsessaan on paljon hyvää ja että lapsi osaa paljon.

Palautteen antaminen liittyy myös **turvallisuuteen** lasta kuntouttavan elementtinä. Perhekeskus Mainingissa pyrittiin antamaan palautetta lapsen toiminnasta, mutta myös lasta pyydettiin antamaan palautetta. Palautteen antaminen auttaa lasta luottamaan häntä ympäröiviin aikuisiin, mutta vaatii samalla lapsen turvalliseksi kokeman ympäristön. Lapsi tarvitsee turvallisuutta ja aikuisen läsnäoloa kehittyäkseen. Aikuisten tulisi olla pysyviä, sillä lapsella on sisäinen tarve kiintyä ensin ja yhteen ja vasta myöhemmin useampaan aikuiseen. Luottamussuhde syntyy sitoutumisesta, hyväksynnästä sekä tuen antamisesta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 15, 21.) Lisäksi ajan ja tilan antaminen, rehellisyys, säännöllisyys, rutiinit ja sekä tilanteiden toistuvuus ja selkeys auttavat lasta kokemaan olonsa turvalliseksi. Turvalliseksi olonsa tunteva lapsi kykenee myös prosessoimaan päihdeproblematiikan mukanaan tuomia ongelmia ja sitä kautta eheytymään.

Turvallisuus ja turvallinen ympäristö koostuvat monista seikoista. Yksi tärkeä seikka turvallisuudessa päihdekuntoutuksessa on se, että lapsi kuulee vanhempiensa prosessoivan perheen ongelmia turvallisessa ilmapirissä. Vanhempien puheessa lapsi usein kokee, että myös hän on turvallisessa ympäristössä ja hänen on sallittua puhua kokemuksistaan. (Hyytinen 2007, 109.) **Kokemusten prosessointi** on merkittävä osa lapsen kuntoutumista. Puheen parantavuus mahdollistuu keskustelutilanteen ollessa turvallinen (Haarakangas 2008, 71) ja asioista puhumalla ja niitä läpikäymällä prosessi pääsee etenemään. Lapsen tulee hyväksyä kokemuksensa, jotta muutos on mahdollinen (Mikkola & Nivalainen 2009, 71).

Päihdeongelmaisessa perheessä yhteiset pelisäännöt voivat olla aikuisten tarpeista lähteviä ja lapsen ikätasolle sopimattomia. Lapsi voi joutua kantamaan vastuuta itsensä lisäksi esimerkiksi kotitöistä tai sisarusten hoitamisesta. (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 19.) Lapsen auttamiseksi tuleekin panostaa koko **perheen kuntoutumiseen**. Usein onkin niin, että päihteetön arki voi olla perheille kokonaan uutta, sillä päihteiden käyttö on vienyt vuosia vanhempien elämästä, eikä päihteettömästä arjesta lasten kanssa ole kokemusta.

Lapselle rajojen asettaminen luo turvallisuutta ja kokemusta huolenpidosta. Päihdeongelmaisessa perheessä kielletyt ja sallitut asiat voivat vaihdella vanhemman halujen mukaan päihtymyksen tilasta riippuen. Myös yhdessä vietetty aika voi olla vähäistä. Sen lisäksi lapsi voi hävetä esimerkiksi kavereiden päästämistä kotiinsa vanhempien päihteiden käytön vuoksi. Lapsen ajatuksissa se, etteivät kaverit voi tulla kylään muuttuu usein ajatukseksi siitä, etteivät kaverit pidä hänestä. (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 19, 33.) Ongelmallinen päihteidenkäyttö voi siis romuttaa lapsen itsetuntoa ja saada lapsen tuntemaan itsensä epävarmaksi ja jopa syylliseksi perheen ongelmiin. **Itsetunnon kehittyminen ja minäkuvan vahvistaminen** tukevatkin erityisesti päivähoitoikäisen lapsen kasvua ja kehitystä (Mikkola & Nivalainen 2009, 14).

Peltoniemen (2005) mukaan päihdeongelmaisten perheiden lapsilla on usein huono itsetunto, joka ylettyy myös aikuisuuteen (Ala-Rautalahti & Perhepolku-projekti 2009, 31). Terveen itsetunnon saavuttamiseksi lapsen tulee kokea tulevansa kuulluksi ja nähdyksi sekä hyväksytyksi sellaisenaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15), eikä perheelle ongelmia aiheuttavana, ”pahana”

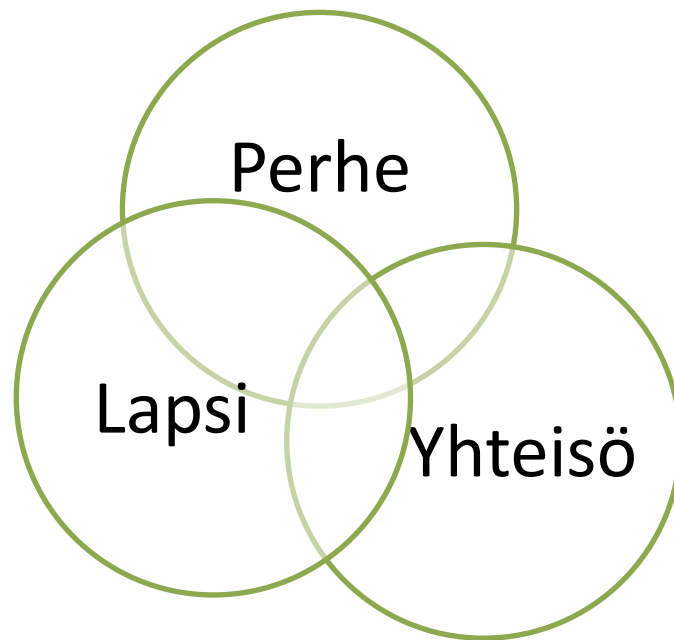
lapsena. Tutkimukseni perusteella perhekeskus Mainingissa lapsen itsetunnolle ja minäkuvan kehittymiselle annettiin tilaa ja lasta kannustettiin olemaan lapsi. Mäkisen (2011, 95) mukaan lapsen elinympäristö vaikuttaakin lapsen käsitykseen itsestään ja sitä kautta hänen koko olemukseensa.

8.3 Lapsi osana yhteisöä

Lapsen kuntoutuminen kytkeytyy vahvasti paitsi kasvuympäristöön myös ihmisiin, joiden kanssa hän on yhteydessä (Remsu 2012, 12). Sosiaalinen vuorovaikutus on tärkeää lapselle, sillä ilman sitä hänen psyykkiset taitonsa ja rakenteensa eivät kehity (Mikkola & Nivalainen 2009, 15). Usein lapsen päivittäiset kontaktit muodostuvat oman perheen jäsenten lisäksi sukulaisista, kavereista sekä esimerkiksi koulun tai päiväkodin aikuisista.

Perheen sisäisen sopusoinnun löytyminen on yksi tehokkaimmista keinoista tukea lasta (Itäpuisto 2008, 108). Lapsi on etevä aistimaan kotinsa ilmapiirin sekä vanhempiensa voinnin, vaikeivat aikuiset sitä huomaisikaan. Apaattinen, toimintakyvytön vanhempi puolestaan ajaa tahtomattaankin lapsen kantamaan vastuuta arjesta ja pahimmillaan lapsi on yksin vastuussa kodista ja omasta kasvamisestaan. Perhekuntoutuksen vahva konteksti arjen tukemiseen on paitsi lapsen, myös koko perheen kuntoutumista tukeva.

Kodissa, jossa vanhemmat jaksavat toimia vastuullisen aikuisen tavoin voi lapsikin keskittyä olemaan lapsi. Kasvaakseen tasapainoiseksi lapsi tarvitsee hänen perustarpeistaan huolehtivan aikuisen. Perustarpeiden ollessa kunnossa ja häntä kasvattavan aikuisen kyetessä reagoimaan hänen tunteisiinsa ja tarpeisiinsa on lapsen mahdollista toimia yhdessä toisten lasten kanssa ja kasvaa ja kehittyä ikätasonsa mukaisesti.

KUVIO 6. Lapsen suhde yhteisöön

Pienillä lapsilla leikki on merkittävässä roolissa päivän kulussa ja parhaimmillaan leikki tuottaakin lapselle tyydytystä. Hyvinvoiva, leikkivä lapsi jaksaa keskittyä kaverisuhteiden hoitoon. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16.) Toiminta muiden lasten kanssa on myös omiaan edistämään lapsen itsetuntoa ja minäkuvan vahvistumista. Hyvinvoiva lapsi malttaa toimia ikätovereidensa kanssa ja antaa myös toisille vuoron sekä odottaa. Lapsen itsetunto ja minäkuva vahvistuvat, kun lapsi huomaa pärjäävänsä muiden lasten kanssa ja saa toisilta kannustusta ja kehuja (Itäpuisto 2009, 115). Samalla lapsen ääriviivat rakentuvat ja hän saa oman muotonsa. Lapsi saa olla oma itsensä, lapsi.

9 POHDINTA

Lopuksi pohdin opinnäytetyöni luotettavuutta ja eettisyyttä. Lisäksi tuon ilmi jatkotutkimusehdotuksia sekä aineiston hyödynnettävyyttä. Pohdin myös omaa ammatillista kasvuani suhteessa opinnäytetyön tuottamiin valmiuksiin työskennellä lasten ja perheiden parissa.

9.1 Luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on paljon päätösvaltaa. Tutkija päättää, keitä hän tutkii, mitä hän kysyy tai jättää kysymättä sekä millä tavoin ja mitä menetelmiä käyttäen aineistoa analysoidaan. (Kananen 2014, 150–151.) Oman pohdintani aiheeksi nousikin, olisiko parityöskentely tehnyt tutkimuksestani luotettavamman, sillä en olisi yksin päättänyt kaikkia tutkimuksen muuttujia? Parinäkökulma tukee myös virhemäärän pienenemistä, sillä toinen voi huomata sen, mikä itseltä on jäänyt huomaamatta. Koen kuitenkin työskentelyni onnistuneen hyvin myös yksin toimiessani.

Tässä tutkimuksessa tuon ilmi teemahaastattelun avulla keräämästäni aineistosta tulleet tulokset. Aineistoni koostuu kolmesta haastattelusta, jolloin aineiston pienuus herättää ajatuksen sen pätevydestä kuvata tutkittavaa aihetta. Kanasen (2014, 159) mukaan laadullisen tutkimuksen aineiston määrässä on oleellista kerätyn määrän riittävyys tutkimusongelman ratkaisemiseksi. Haastateltujen pienestä määrästä huolimatta koen saaneeni riittävän suuren aineiston tutkimuskysymykseen vastatakseni.

Haarakangas (2008, 76–78) luettelee turvallista keskusteluilmapiiriä rakentaviksi tekijöiksi riittävän ajan, kokoustilan mukavuuden, kättelyn ja esittäytymisen sekä keskittymisen ja luottamuksellisuuden. Haastattelutilanteita järjestäessäni pyrin ennakoita varmistamaan haastattelutilanteiden häiriöttömyyden sekä riittävän ajan. Aloitin haastattelut esittelyllä, jonka jälkeen sovimme haastateltavien kanssa sopivan nauhoittamisen aloittamisen ajankohdan. Halusin varmistaa, että haastateltavat ovat valmiita aloittamaan keskustelun ja näin lisäämään ilmapiiriin luotettavuutta. Järjestämässäni ryhmähaastattelussa järjestin tilan häiriöttömäksi, muka-

vaksi sekä kasvokkaisen keskustelun mahdollistavaksi, jolloin mukavuustekijät eivät päässeet häiritsemään haastattelutilannetta. Pyrin myös aidosti kuulemaan haastateltuja tulkitsematta heidän puhettaan haastattelutilanteessa liikaa.

Koen myös lisänneeni tutkimuksen luotettavuutta olemalla ikään kuin ulkopuolinen haastattelija. Esimiehen tai sosiaalityöntekijänä vastaava haastattelu olisi voinut tuottaa erilaisia tuloksia, eikä haastateltavien käyttäytyminen tai toiminta olisi välttämättä ollut aitoa. Lisäksi koen litteroinnin yhtenäisyyden sekä nauhoitusten laadun lisänneeni tutkimukseni luotettavuutta. Kaikki haastattelut sekä nauhoitettiin että videoitiin äänenlaadun varmistamiseksi.

Tutkimukseni luotettavuutta voi myös pohtia haastatteluin kerätyn aineiston kannalta. Mainiemen sulkeutumisesta ja haastateltujen työskentelystä perhekeskus Mainingissa on jo aikaa. Onko ajan kuluminen voinut muuttaa heidän mielteitään ja pohdintojaan arjesta perhekuntoutuksessa? Voiko Mainiemen päihdekuntoutumiskeskuksen toiminnan päättäminen vaikuttaa haastateltujen tuottamaan aineistoon siten, että kuntoutumiskeskuksen tärkeyttä pyrittiin korostamaan tarkoituksenmukaisesti? Pohdin myös, olisiko aineisto ollut erilainen, mikäli haastattelut olisi tehty silloin, kun työntekijät olivat vielä työnsä äärellä, eikä jo etäänntyneet tekemästään kuntoutustyöstä. Esille olisi voinut tulla erilaisia lapsen kuntoutumiseen vaikuttavia tekijöitä.

9.2 Eettiset kysymykset

Eettisesti hyvä tutkimus on hyvää tieteellistä käytäntöä noudattava tutkimus. Tutkimusta tehdessä tutkijan tulee ottaa huomioon monia eettisiä kysymyksiä. Opetusministeriön asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ohjeen tieteellisten menettelytapojen noudattamiseen. Ohjeen mukaan tutkijan tulee 1) noudattaa rehellisyyttä, huolellisuutta sekä tarkkuutta tutkimustyössä, 2) käyttää tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaista tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmää, 3) arvostaa muiden tutkijoiden työtä ja tuloksia sekä 4) raportoida, suunnitella ja toteuttaa tutkimus yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettuja vaatimuksia noudattaen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23–24.)

Tutkimuksen kuluessa olen noudattanut tarkkuutta ja huolellisuutta sekä rehellisyyttä aineistonhaussa, aineistonkeruussa ja analysoinnissa sekä raportoinnissa. Lähdemateriaaleja olen tarkastellut kriittisesti, mutta uusimman tiedon puuttuessa olen joutunut käyttämään osittain vanhaa materiaalia.

Aineistoa raportoidessani en ole tahallisesti esittänyt tuloksia harhaanjohtavina tai puutteellisia tai yleistänyt niitä kriittittömästi (Hirsjärvi ym. 2007, 26). Tutkimustulokseni eivät ole automaattisesti yleistettävissä muihin kuntoutuspaikkoihin, vaan ovat vahvasti sidoksissa perhekeskus Mainingin toimintaan. Lisäksi olen raportoidessani pyrkinyt häivyttämään haastateltujen tunnistamista lisääviä tekijöitä ja kunnioittamaan heidän yksityisyyttään.

9.3 Hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyöni haastateltavien määrä oli pieni, joten tuloksista ei ole mahdollista tehdä kriittittömästi laajempia johtopäätöksiä. Lisäksi Mainiemen laitospääntou-tusta tarjonnut päihdekuntoutumiskeskus oli toiminnassaan ainutlaatuinen, sillä siellä korostettiin yhteisökuntoutuksen mallia toiminnan pohjana. Muissa päihde-kuntoutuslaitoksissa Suomessa ei tiedettävästi vastaavaa kuntoutusmuotoa ole. Tutkimuksellani saadut tiedot antavat kuitenkin pohjaa ja pohtimisen aihetta lasta kuntouttavista elementeistä myös muissa päihdekuntoutuspaikoissa.

Mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita voisi olla lasta kuntouttavien elementtien tutkiminen perhettä tai lasta haastatellen. Toinen ajatuksia herättävä näkökulma jatkotutkimuksille on työntekijän rooli lasta kuntouttavassa toiminnassa.

9.4 Oma oppiminen

Opinnäytetyöprosessini on ollut pitkä ja osittain haasteellinen yhteistyökumppani koskettaneiden muutosten vuoksi. Opinnäytetyöprosessia koskeneista vastoinkäymisistä huolimatta koen oppineeni paljon niin päihdetyöstä, varhaiskasvatuksesta kuin tutkimuksellisestakin työstä ja siten henkilökohtaiset prosessille asetut tavoitteet ovat täyttyneet.

Omaan oppimiseeni ja sosionomiksi valmistumiseeni sosiaalipedagogiikka on heijastunut ja heijastuu edelleen voimakkaasti. Sosiaalipedagoginen näkemys tuo esiin ajatuksen teorian ja käytännön yhdessä kulkemisesta. Keskeisenä elementtinä sosiaalipedagogiikassa on yksilön sosiaalisen kasvun tukeminen innostamalla, tukemalla ja itseapuun kasvattamalla. Sosiaalipedagogiikassa erilaiset teoriat jäsentyvät kaavojen sijaan ajattelun malleina ja asiakkaita tuetaan auttamaan itse itseään, kuitenkin niin, että heidän kanssaan työskentelevä henkilö on vierellä kulki, joka tukee ja neuvoo. (Hellström 2010, 232; Kurki 2002, 33.)

Opinnäytetyöprosessissani lasta kuntouttavia elementtejä etsiessäni kuva vierellä kulkevan ja tukevan työntekijän merkityksestä on vahvistunut. Päihdekuntoutumisessa työntekijä toimii koko perheen turvallisena aikuisena, jolta voi pyytää neuvoja ja ohjeita niitä tarvittaessa. Tutkimukseni aineistossa esiintyi myös viittauksia työntekijän halusta auttaa kuntoutujia kaikissa tilanteissa, jopa niin, että myös oma vapaa-aika hyödynnetään kuntoutujien tukemiseen. Mielestäni se kertoo sitoutumisesta ja halusta auttaa ihmisiä sekä samalla asiakassuhteen tasa-arvoisesta vuorovaikutussuhteesta kahden ihmisen välillä. Sosionomina en esiinny ehdottomana auktoriteettina, vaan autan kykyjeni mukaan asiakkaita ja myönnän omat puutteeni sekä virheellisyyteni. Asiakkaiden kanssa yhdessä työskennellessä ja yhdessä ratkaisuja etsiessä löydämme ne elementit, jotka muodostavat kullekin hyvän elämän.

Mäkisen, Raatikaisen, Rahikan ja Saarnio (2009, 33) teoksessa Ammattina sosionomi esitetään Ora-Hyytiäisen (2005) ammatillisen kasvun vaiheet omaa ammatillista kasvuani kuvaavalla tavalla. Sosionomin ammatin valinta sekä ammattiin kasvaminen opintojen myötä ovat johtaneet minut tähän hetkeen. Ammatissa kehittyminen jatkuu työkentälle päästessä ja ammatti-identiteettini tulee kasvamaan edelleen. Opinnäytetyöprosessi onkin osa ammattiin kasvamista ja olen varma, että prosessin myötä saamasta osaamisesta on minulle hyötyä myös tulevaisuudessa lasten ja perheiden kanssa työskennellessä.

LÄHTEET

- A-klinikkasäätiö. 2014. Julkaisut [viitattu 28.7.2014]. Saatavissa: <http://www.a-klinikka.fi/julkaisut>
- A-klinikkasäätiö. 2013. Perhekuntoutus [viitattu 18.3.2015]. Saatavissa: <http://toimipaikka.a-klinikka.fi/jarvenpaa/perhe>
- Ala-Rautalahti, M. & Perhepolku-projekti. 2009. Pieniä polkuja [Teoriaosio] Tukea päihdeperheiden lasten kanssa työskentelyyn. Perhepolku-projekti. Jyväskylän Katulähetys: Perhepolku-projekti.
- Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Pedagogisia kohtaamisia lasten ja nuorten kanssa. Opetus 2000 –julkaisusarja. Juva: WS Bookwell Oy.
- Ensi- ja turvakotien liitto. 2014. Julkaisut [viitattu 28.7.2014]. Saatavissa: http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/haku/?E*Q=julkaisut
- Fröjd, S., Kaltiala-Heino, R., Ranta, K., von der Palen, B. & Marttunen, M. 2009. Nuorten ahdistuneisuus ja päihteiden käyttö Tietoa vanhemmille ja nuorten kanssa työskenteleville aikuisille [viitattu: 20.3.2015]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80114/4f346481-ad88-43d7-8320-c5ddbfc057c1.pdf?sequence=1>
- Gleitman, H., Reisberg, D. & Gross, J. 2007. Psychology. 7th edition. New York: W. W. Norton & Company.
- Haarakangas, K. 2008. Parantava puhe. Helsinki: Hakapaino.
- Heino, T. 2013. Läheisneuvonpito – vaihtoehtoinen tapa kohdata päihdehaitat lastensuojelussa. Teoksessa Warpenius, K., Holmila, M. & Tigerstedt, C. (toim.). Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Tampere: Juvenes Print, 47–62.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2012. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Juva: Bookwell Oy, 67–76.

- Hellström, M. 2010. Sata sanaa kasvatuksesta. Opetus 2000 –julkaisusarja. Juva: WS Bookwell Oy.
- Hiltunen, T., Kujala, V. & Mattila, K-P. 2005. Näkyvä piilo päihdeongelmaisen naisen matka haavoittuneesta lapsuudesta eheyteen. Sininauhaliitto. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Holmila, M., Raitasalo, K., Autti-Rämö, I. & Notkola, I-L. 2013. Päihdeongelmaisten äitien lapset. Teoksessa Warpenius, K., Holmila, M. & Tigerstedt, C. (toim.). Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Tampere: Juvenes Print, 36–46.
- Holmberg, J. 2010. Päihderiippuvuudesta elämänhallintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Holmberg, T. 2003. Lapset ja vanhempien päihdeongelma. Opas vanhemmille, lastensuojelun ammattilaisille ja muille lasten kanssa työskenteleville. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 48. Helsinki: Lasten Keskus.
- Hyytinen, R. 2007. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutuksessa. Teoksessa Bardy, M. (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 246–265.
- Hyytinen, R. 2008. Hyvän asiakassuhteen merkitys. Teoksessa Andersson, M., Hyytinen, R. & Kuorelahti, M. (toim.). Vauvan parhaaksi Kuntoutuminen päihdeistä odotus- ja vauva-aikana. Pidä kiinni –hoitojärjestelmä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 18. Helsinki: Pekan Officet Oy, 89–108.
- Itäpuisto, M. 2008. Pullon pohjimmaisesti Lapsi, perhe ja alkoholi. Helsinki: Kirjapaja.

- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi perhetyön arkea. Edita.
- Jääskeläinen, M. & Hakkarainen, P. 2013. Suomen investoinnit huumehaittojen torjuntaan ja hoitoon vuonna 2010. Teoksessa Warpenius, K., Holmila, M. & Tigerstedt, C. (toim.). Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print, 188–201.
- Kalland, M. & Pajulo, M. 2008. Äitien arvio ensikotihoidon merkityksestä. Teoksessa Andersson, M., Hyytinen, R. & Kuorelahti, M. (toim.). Vauvan parhaaksi Kuntoutuminen päihteistä odotus- ja vauva-aikana. Pidä kiinni –hoitojärjestelmä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 18. Helsinki: Pekan Officet Oy, 184–196.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Juvenes Print.
- Karlsson, T. & Österberg, E. 2010. Mitä tilastot kertovat suomalaisten alkoholin käytöstä? Teoksessa Mäkelä, P., Mustonen, H. & Tigerstedt, C. (toim.). Suomi juo Suomalaisten alkoholin käyttö ja sen muutokset 1968-2008. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino, 13–26.
- Kotimaisten kielten keskus. 2014. Kielitoimiston sanakirja [viitattu 17.3.2015]. Saatavissa: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>
- Koskensalo, I. 2010. Oivalluksia vanhemmuudesta päihdekuntoutuksessa Asiakkaiden kokemuksia vanhemmuuden tuesta Kankaanpään A-kodilla. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma [viitattu 21.3.2015]. AMK-opinnäytetyö. Saatavissa: http://theseus.fi/bitstream/handle/10024/7867/Pori_Koskensalo_2010.pdf?sequence=1
- Kronqvist, E. 2012. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Juva: Bookwell Oy, 13–30.
- Kurki, L. 2002. Persoona ja yhteisö personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.

Lappalainen-Lehto, R., Romu, M-L. & Taskinen, M. 2008. Haasteena päihteet Ammatillisen päihdetyön perusteita. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Levonen, M. & Nummela, J. 2012. Ylisukupolvinen päihdeongelma: Päihdeperheessä kasvaneiden kokemuksia. Lahden ammattikorkeakoulu, Hoitotyön koulutusohjelma [viitattu 21.3.2015]. AMK-opinnäytetyö. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/44831/Levonen_Minna_Nummela_Johanna.pdf?sequence=1

Mainiemi. 2015. Demokraattinen yhteisökuntoutus [viitattu 18.3.2015]. Saatavissa: <http://www.mainiemikk.fi/?sivu=Yhteis%F6kuntoutus&p=/Yhteis%F6kuntoutus/>

Mainiemi. 2009. Mainiemen maineikas historia [viitattu 18.3.2015]. Saatavissa: <http://www.mainiemikk.fi/?sivu=Perustietoa&id=106>

Mainiemi. 2014. Mainiemi tiedottaa 2/2012 [viitattu 26.8.2014]. Saatavissa: http://www.mainiemikk.fi/tiedostot/mainiemi_tiedottaa_2.2014.pdf

Metsämuuronen, J. (toim.). 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mikkola P. & Nivalainen K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Pedatieto Oy.

Mäkelä, P. & Mustonen, H. 2010. Koskevatko juomisen riskit vain pientä vähemmistöä? Teoksessa Mäkelä, P., Mustonen, H. & Tigerstedt, C. (toim.). Suomi juo Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino, 195–206.

Mäkinen, M. 2011. Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Juva: Bookwell Oy, 95–108.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro.

Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5., uudistettu painos. Juva: Bookwell Oy.

Nätkin, R. (toim.). 2006. Pullo, pillerit ja perhe Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Juva: WS Bookwell.

Paajanen, P. 2007. Perhebarometri 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuodelta 2007 ja 1997. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E30/2007 [viitattu 19.3.2014]. Saatavissa: <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/75f1a73259f34d3576482f0741482e75/1426760863/application/pdf/237278/Perhebarometri%202007.pdf>

Peltomaa, T. & Sinkkonen, L. 2012. Autetaanko vain päihderiippuvaisia? Lapsi päihdevanhemman varjossa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma [viitattu 21.3.2015]. AMK-opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/48472/Peltomaa%20Tiia_Sinkkonen%20Laura.pdf?sequence=1

Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Perälä, M-L., Kanste, O., Halme, N., Pitkänen, T., Kuussaari, K., Partanen, A. & Nykänen, S. 2014. Vanhempi päihdepalveluissa – tuki, osallisuus ja yhteistoiminta. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen raportti 21/2014. Tampere: Juvenes Print.

Pulkkinen, L. 2003. Lapsuusiän kasvatusilmapiiri ja aikuisiän sosiaalinen toimintakyky. Teoksessa Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2003; 119: 1801–1803.

Päihdetilastollinen vuosikirja 2012. 2012. Alkoholi ja huumeet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Päihdetilastollinen vuosikirja 2014. 2014. Alkoholi ja huumeet. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu 21.3.2015]. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125383/URN_ISBN_978-952-302-295-9.pdf?sequence=1

- Raitasalo, K. 2010. Saako lasten seurassa juoda? Alkoholinkäyttö lasten seurassa ja asenteet sitä kohtaan. Teoksessa Mäkelä, P., Mustonen, H. & Tigerstedt, C. (toim.). Suomi juo Suomalaisten alkoholinkäyttö ja sen muutokset 1968–2008. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopistopaino, 167–176.
- Remsu, N. (toim.). 2012. Ennakointidialogit perhekuntoutuksessa I osa. Asiakkaiden kokemuksia Tulevaisuuden muistelu- ja seurantapalavereista. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliiton lasten ja nuorten kuntoutussäätiö.
- Roine, M. & Ilva, M. 2010. Joka neljännessä suomalaisperheessä käytetään lasten näkökulmasta liikaa päihteitä. Teoksessa Roine, M., Ilva, M. & Takala, J. (toim.). Lapsuus päihteiden varjossa Vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-klinikkasäätiö. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 57. Helsinki: Multiprint Oy, 26–38.
- Sin, A. 2014. Päihdekuntoutusta lapsiperheille. ”Muutos on ihan oikeesti mahdollista”. Metropolian Ammattikorkeakoulu, Hyvinvointi- ja toimintakyky-yksikkö [viitattu 10.7.2014]. YAMK-opinnäytetyö. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/72255/Sin_Anu.pdf?sequence=1
- Suomen virallinen tilasto. 2015. Perheet [viitattu 18.3.2015]. Saatavissa: <http://www.stat.fi/til/perh/kas.html>
- Söderholm, A. 2004. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Merstola, J. & Niemi, S. (toim.). Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 57–74.
- THL. 2009. Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen. Opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille [viitattu 26.3.2014]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/documents/10531/104889/Opas%202009%205.pdf>
- Tolonen, T. 2009. Vanhemmuuden puute ja nuorten sosiaalinen pääoma. Teoksessa Bardy, M. (toim.). Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino Oy, 176–194.
- Törmä, T. 2011. Juovasta äidistä raittiiksi äidiksi – alkoholismista toipumisen prosessi äitien kertomana. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta [viitattu

12.3.2015]. Väitöskirja. Saatavissa: <http://herkules.oulu.fi/isbn9789514297236/isbn9789514297236.pdf>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus oppaita 56 [viitattu 20.3.2015]. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja havainnoi [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa: <http://hanna.vilkkä.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-havainnoi.pdf>

Välittäjä 2013. 2015. Välittäjä 2013 –hanke [viitattu 19.3.2015]. Saatavissa: http://www.epshp.fi/pohjanmaahanke/kehittamistyo/valittaja_2013

Warpenius, K. & Tigerstedt, C. 2013. Miten alkoholitutkimus käsitteellistää haitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle? Teoksessa Warpenius, K., Holmila, M. & Tigerstedt, C. (toim.). Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Tampere: Juvenes Print, 11–23.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. 1991. [viitattu 18.3.2015]. Saatavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Österberg, E. & Mäkelä, P. 2006. Alkoholinkäyttö Suomessa [viitattu 20.3.2015]. Saatavissa: <http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/alkoholi/alkoholin-kaytto-suomessa#>

Österberg, E. 2005. Sosiaaliset alkoholihaitat [viitattu 26.3.2015]. Saatavissa: <http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/alkoholi/sosiaaliset-alkoholi-haitat>

LIITTEET

LIITE 1 Kutsu ryhmähaastatteluun 30.1.2015

LIITE 2 Suunta –työkalu sovellettuna opinnäytetyöprosessin kuvauksen tukena

LIITE 3 Esimerkkejä löydetyistä opinnäytetöistä aiempia tutkimuksia kartoitettaessa

LIITE 4 Lastenhoitajien ennakkokyselyn yhteenveto

LIITE 5 Aineiston kategorointi

LIITE 1 Kutsu ryhmähaastatteluun 30.1.2015

Hei,

opinnäytetyöni ryhmähaastattelu järjestetään perjantaina 30.1.2015 klo 17.30 alkaen tilassa B130; Hoitajankatu 3, 15850 Lahti. Varaa aikaa haastatteluun n. kaksi tuntia.

Lahten ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystalon laitos (Hoitajankatu 3) sijaitsee Päijät-Hämeen keskussairaalan välittömässä läheisyydessä. Ammattikorkeakoulun ovet lukkiutuvat klo 16, joten olen ovella teitä vastassa. Pysäköinnistä parkkialueelle ilman pysäköintilupaa sakotetaan. Lisää parkkitilaa on laitoksen takana, joten voitte hakea tarvittaessa väliaikaiset pysäköintiluvat minulta laitoksen ovelta/aulasta. Parkkipaikalla on myös muutama kahden tunnin kiekkopaiikka.

Haastattelu on teemahaastattelu, jonka tavoitteena on pohtia lasta kuntouttavia elementtejä päihdekuntoutuksessa. Teema-alueina haastattelussa ovat

- yhteisökuntoutuksen malli
- ikätason huomiointi toiminnassa
- toiminta lasten kanssa
- lasta kuntouttavat elementit.

Haastattelu äänitetään ja videoidaan. Materiaali tulee vain minun sekä toimeksiantajani (Mainiemen pkk) käyttöön. Haastattelumateriaalia hyödynnän opinnäytetyössäni, jonka aiheena on Lapsen kuntoutuminen perhekeskus Mainingissa.

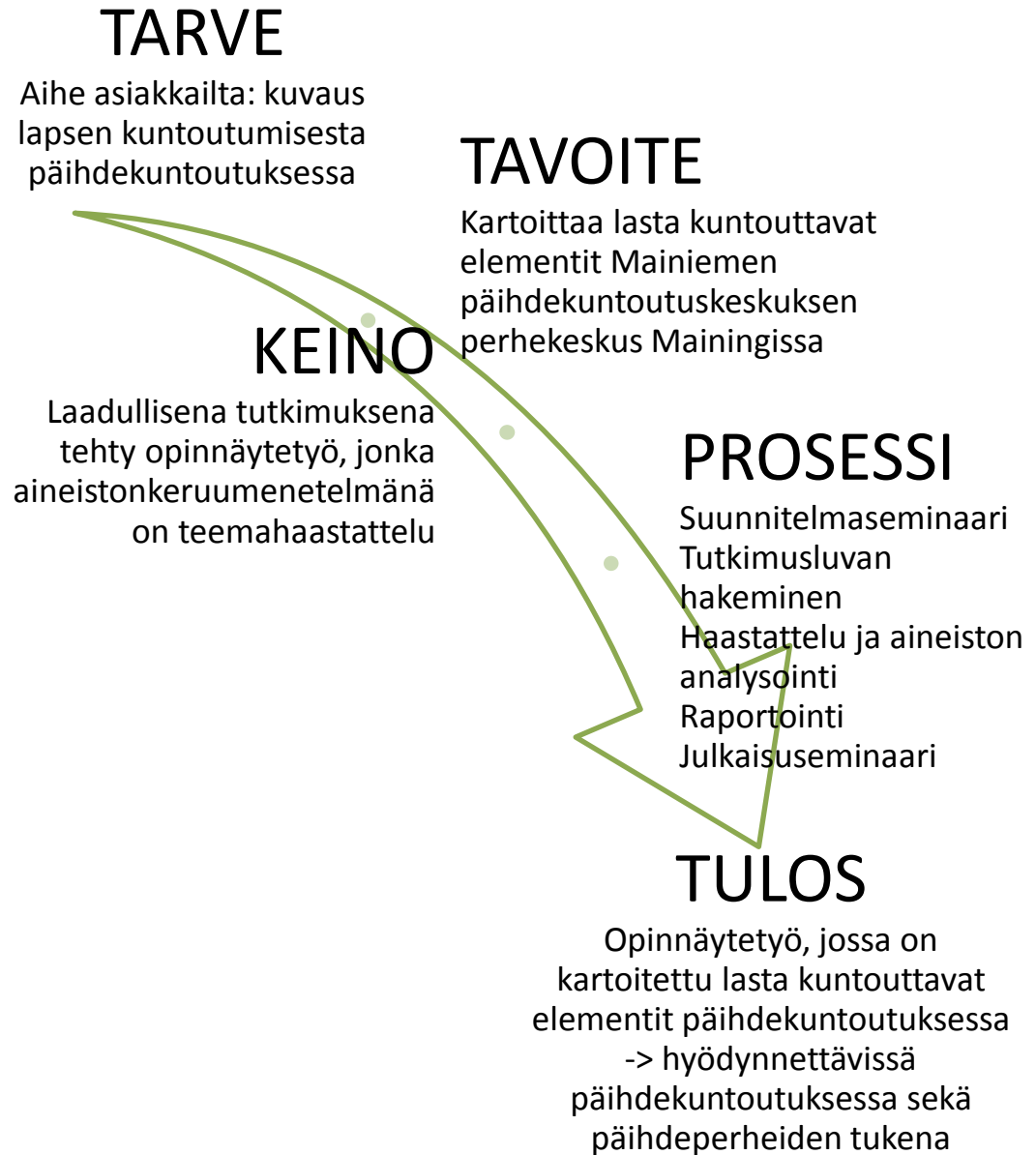
Matkakuluja ei valitettavasti pystytä korvaamaan, tarvittaessa voitte lainata Mainiemestä työautoa matkoihin. Lisätietoa saatte Pia Piispaselta [sähköpostiosoite]

Mikäli osanottonne peruuntuu, ilmoittakaa siitä minulle mahdollisimman pian sähköpostitse tai puhelimitse. Toivon kuitenkin, että pääsette kaikki paikalle. Lisäkysymyksiä voi tehdä puhelimitse tai sähköpostitse.

Kiitos osallistumisestanne!

Ystävällisin terveisin

Sari Seppänen
sähköpostiosoite
puhelinnumero

LIITE 3 Esimerkkejä löydetystä opinnäytetöistä aiempia tutkimuksia kartoitettaessa

1/2

Julkaisu	Aiheen kuvaus
Korhonen, L. 2014. Lapsi vanhemman päihdeongelman varjossa – systemaattinen kirjallisuuskatsaus.	Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata vanhemman päihdeongelman vaikutuksia lapsen systemaattisen kirjallisuuskatsauksen keinoin.
Saimaan ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma.	
Levonen, M. & Nummela, J. 2014. Ylisukupolvinen päihdeongelma: Päihdeperheessä kasvaneiden kokemuksia.	Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä kokemuksia ylisukupolvisesta päihdeongelmasta tutkimalla päihdeperheessä eläneiden kirjoitelmia kokemuksistaan.
Lahden ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma.	
Peltomaa, T. & Sinkkonen, L. 2012. Autetaanko vain päihderiippuvaisia? Lapsi päihdevanhemman varjossa.	Opinnäytetyön tarkoituksena on käsitellä lapsen ja vanhemman suhteen tukemista työntekijän näkökulmasta.
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma.	
Penttilä, J. 2012. Selvä turvallinen aikuinen. Päiväkotikiin päihdeperheen lapsen tukijana.	Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten vanhempien päihdeidenkäyttö vaikuttaa lapsen kasvuun, kehitykseen ja käyttökseen päiväkodin ammattikasvattajien mielestä.
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma.	
Helmiö, S., Järvinen, T. & Saloranta, S. 2012. Miten tukea lasta, kun vanhemmalla on mielenterveys- tai päihdeongelma? – Opas varhaiskasvatuksen henkilökunnalle.	Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä varhaiskasvatuksen työntekijöiden tietoutta lapsen tukemisesta ja tunteiden tunnistamisesta vanhemman kärsiessä mielenterveys- ja päihdeongelmista.
Turun ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma.	

Partala, S. & Siilahti, M. 2010.
Mainiemen kuntoutumiskeskuk-
sen asiakkaat – kokemuksia päih-
dehoidosta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda
uutta tietoa päihdepalveluita järjestäville
tahoille asiakaslähtöisyyden kehittä-
miseksi.

Lahden ammattikorkeakoulu. So-
siaalialan koulutusohjelma.

Pikulinsky, M. & Tammivuori, S.
2013. ”Ei enää päihdeäiti?” Kun-
toutuminen päihderiippuvuudesta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää,
millainen on Oulunkylän ensikodin kun-
toutuksessa vuosina 2000-2010 olleiden
vanhempien elämäntilanne syksyllä 2012
sekä kuvata päihderiippuvuudesta kuntou-
tuneen äidin tarina.

Metropolian ammattikorkeakoulu,
ylempi ammattikorkeakoulu. Sosi-
aalialan koulutusohjelma.

Koskensalo, I. 2010. Oivalluksia
vanhemmuudesta päihdekuntou-
tuksessa – Asiakkaiden kokemuk-
sia vanhemmuuden tuesta Kan-
kaanpään A-kodilla.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää
Kankaanpään A-kodin perhekuntoutuksen
asiakkaiden näkemyksiä vanhemmuuden
tukemisesta perhekuntoutuksessa.

Diakonia-ammattikorkeakoulu.
Sosiaalialan koulutusohjelma.

LIITE 4 Lastenhoitajien ennakkokyselyn yhteenveto

Osa-alue	Toteutus/vaikutus
Yhteisökuntoutuksen toimintamalli	Lapset mahdollisimman paljon mukana kaikessa perheyhteisön toiminnassa Lapset ei osallisina vanhempien kuntoutusryhmissä
Ikätason huomiointi	Lapsille pyritty järjestämään mahdollisuus vaikuttaa yhteisön toimintaan <ul style="list-style-type: none"> - viikko-ohjelma - toiminta
Hoitajan työnkuva	Lapsista huolehtiminen vanhempien ryhmän tai muun kuntoutumiseen liittyvän toiminnan ajan Lasten havainnointi <ul style="list-style-type: none"> - havaintojen kirjaaminen - perheen tilanteen arviointi Tehtävien toteuttaminen ikätasoisesti Ohjaaminen Yksilöllisyys Pienryhmät Osa tehtävistä terapeuttisia ja lapsen identiteettiin liittyviä
Viikko-ohjelma	Jokaisella viikolla jokin teema <ul style="list-style-type: none"> - tunteiden ja vahvuuksien tunnistaminen - vapaa-aika - elämän tärkeät asiat
Välineet	Nalle-kortit Kollaasi Perhepotretti Unelmien tähtikartta Kodin pohjapiirros Kodin elämää kuvaava leikki (nuket) Tunnekortit Omat ”kortit” <ul style="list-style-type: none"> - Miltä minusta tuntui kun isi joi kaljaa? Kirjat
Tehtävät ja toiminta	Kaikkiin tehtäviin liittyi keskustelua Useat tehtävät kahdenkeskisiä Ikätason huomiointi Ulkoilu Liikuntahallilla pelaaminen, tempurata ym. Askartelu (toimintaterapiassa) Värityskuvat Metsäretket Luonnon tutkiminen

LIITE 5 Aineiston kategoriointi

1/3

Alakategoria	Yläkategoria	Kategoria	Yhdistävä kategoria
Demokraattisuus Kaikkien kuuleminen Lapsen kuuleminen	Kuuleminen	Kuuleminen Yhteisökuntoutus Turvallisuus	Lasta kuntouttavat elementit päihdekuntoutuksessa
Yhteisökuntoutus tukee kuntoutumista Yhdessä työskenteleminen Yhteiset pelisäännöt Yhteistyö Yhdessäolo Vertaistuki	Yhteisökuntoutus	Yksilöllisyyden huomioiminen Perheen kuntoutuminen Itsetunnon ja minäkuvan vahvistaminen	
Turvallinen aikuinen Läsnäolo Läsnä oleva aikuinen Kuunteleva, kiinnostunut aikuinen Luottamus Lähestyttävyys	Turvallisuus Läsnäolo	Kokemusten prosessoiminen Palautteen antaminen	
Ikätason huomiointi Yksilöllisyyden huomiointi Yksityisyyden huomiointi Lapsen kohtaaminen lapsena	Yksilöllisyyden huomioiminen		
Vanhempien vastuu Päihteetön arki Arjen tukeminen Vanhemmuuden tukeminen Yhdessäolo Perheen kuntoutuminen	Arjen tukeminen Perheen kuntoutuminen		

Perheen kuntoutuminen auttaa lasta kuntoutumaan Vanhemman motivaatio Vanhemman kuntoutumisen tarve	
Turvallisuus	Turvallisuus
Lapsen suojeleminen Rutiinit Säännöllisyys Selkeys Tilanteiden toistuvuus	
Tilan antaminen	Aika
Luottamus Ajan ja tilan anta- minen Rehellisyys Avoimuus Aika Tuki	
Itsetuntemuksen vahvistaminen Itsetuntemus Itsetunto Positiivinen minäkuva Itsetunnon tukeminen Epämukavuus- alueella toimiminen Positiiviset kokemukset Lapsen omakuvan vahvistaminen Ratkaisun avaimet lapsella it- sellään Tunteiden tunnista- minen Vastuu omasta toi- minnasta	Itsetunnon ja mi- näkuvan vahvis- taminen

Syy-seuraus -suhteiden hah- mottaminen	
Lasta kuntouttava toiminta	Kokemusten prosessoiminen
Lasta kuntouttava tekeminen	
Kokemusten läpikäyminen	
Kuntouttava toiminta	
Päihdeongelman läpikäyminen	
Lapsen kasvu asioiden käsittelyn myötä	
Leikki	
Työkalut	
Keskusteleminen	
Kannustaminen	Palautteen
Kehuminen	antaminen
Huomioiminen	
Palautteen anta- minen	
Rohkaiseminen	
Ohjaaminen	
Havainnointi	
Vuorovaikutus- taidot	Vuorovaikutustaidot
Ihmissuhteet	
Sosiaaliset taidot	
Sosiaalisten vuorovaikutus- taitojen tukeminen	
